

Poštnina plačana v gotovini.

MLADOST

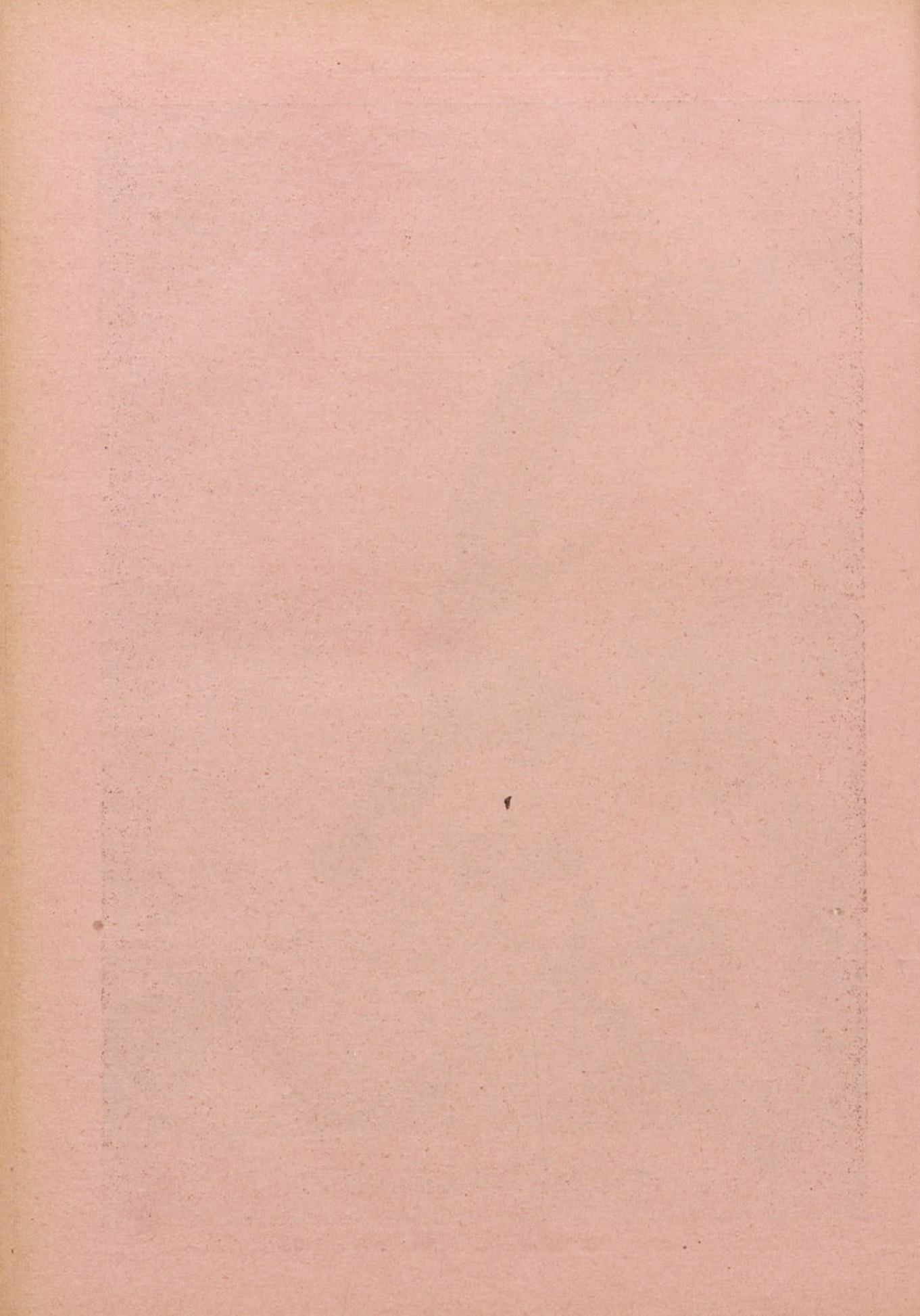
LETNIK XIII.

7., 8. ŠTEVILKA

K 50LDCU!

Silvin Sardenko:

Orlovska budnica.

Orli kraljevi, na pot!
Dvignimo silno perot!

Save valovi šume
pesem o zmagi, o zarji;
mi smo rojeni za boj,
mi se borimo z viharji.

Orli kraljevi, navzgor!
Vabi nas jutranji zor.

Nihče ne more, ne sme
solncu pogledati v lice:

komur ni dano v srce
viteštvo božje resnice.

Orli kraljevi, na pot!
Dvignimo silno perot!

Mi ne bojimo se jih,
temnih mrakov za gorami;
z nami mogočni je Bog,
zlata je zmaga pred nami.

Orli, do solnca! Navzgor!
Vabi nesmrtni nas zor.

Z Bogom naprej za narodov blagor!

Maribor gremo! Čemu? Nihče nas ni plačal, nihče prisilil. Svobodno smo se odločili in od ust smo si odtegnili potnino. Ne žene nas ne sila, ne častilakomnost, ne radovednost, ampak ljubezen: ljubezen do Boga in njegove Cerkve, ljubezen do našega naroda in njegove države.

Mi vemo, da »nihče ne more služiti dvema gospodoma — ali bo namreč enega sovražil in drugega ljubil, ali se bo enega držal in drugega zaničeval.« Vemo, da bo tisti vladal nad slovenskim ljudstvom, s katerim bo potegnili naša mladina. Ali Bog — ali satan! Krist — Anti-krist!

In mi, ki hitimo iz vseh krajev Slovenije v Maribor; z nami tisoči, ki so ostali zadržani doma, a so s srcem in dušo v naši sredi, in milijoni iz vseh narodov in dežel, ki so poslali svoje zastopnike na daljno pot med nas najmanjše brate — mi smo si izbrali Boga in Sina njegovega Jezusa Kristusa za svojega Gospoda. Mi hočemo, da nas vlada Bog, ki nas je ustvaril, nam dal zemljo naših očetov, pripravil za nas nebeško kraljestvo.

V dnevih, ko je slovensko ljudstvo slovesno in prisrčno prvič pozdravilo svojega regenta v svoji svobodni zemlji, je baje izpregovoril državnik Protič besede: »Ako Slovenija hoče, da jo vlada Bog, naj jo vlada Bog.« — Da, mi Orli hočemo, in z nami hočejo milijoni pobratenih narodov: nas, našo državo naj vlada Bog! Iz tisočletnega suženjstva, iz pogubnega objema sovražnih sosedov, ki so uničevali naš narod, ga je rešil Bog in Njegova Cerkev, ki ga je učila vere in upanja v Boga vseмогоčnega in v Jezusa Kristusa, ki je trpel in umrl, tretji dan pa vstal od mrtvih in zavladal, vere in upanja v zmagajočo pravico. Zato hočemo, da narod, ki je ostal v suženjstvu in ponižanju živ le po veri in v varstvu božjem, ki so ga do svobode in moči pripeljali — kakor sta pripeljala Mozes in Aron Izraela skozi puščavo iz Egipta v obljubljeni deželo — predvsem njegovi duhovniki (Mahnič, Jeglič, Krek, Korošec), tudi svoboden ostane zvest Bogu.

Želimo sreče, zdravja, veselja, miru svojemu narodu; zato hočemo, naj mu vla-

da Bog, ker sreča, zdravje, veselje in mir je le tam doma, kjer je Bog, kjer vlada Bog. Nečemo, da bi nam vladal satan, duh laži, brezverstva, pijanosti, nečistosti, lakomnosti, razuzdanosti, sovraštva in vse hude volje. Nečemo biti hlapci satanovi, ki širi po svojih hudobnih angelih brezverstvo, sovraštvo, nesramnost, greh, nesrečo, smrt. Ne pustimo, da bi naša srca in naš narod kdo zastrupljal z nehvaležnostjo do Boga z uporom proti Cerkvi Kristusovi, s preziranjem postave božje in cerkvene, z brezverstvom in razuzdanostjo. Želimo prave, trajne sreče sebi in narodu. Želimo biti zdravi, močni, veseli, delavni, poštene, krščanski v misli in dejanju. Želimo, da se povsod v naši domovini fantje in dekleta zbirajo in navdušujejo — ne za popivanje, ponočevanje, ples, pretep, postopanje in nečistovanje, ampak za odredilno delo katoliške in narodne prosvete, ki naj v narodu utrjuje, seje in širi vse, kar je dobro, resnično, pošteno, lepo. Sami naj se izobražujejo, se utrjujejo v dobrem, krščansko živijo, druge za tako življenje pridobivajo, slabe za seboj na pravo pot potegnejo.

V Maribor korakamo tisoči, da se še bolj vnamemo in navdušimo za načela in cilje orlovstva, da nove tisoče nezavednih, neodločnih bratov in sester za seboj, k Bogu in Kristovi Cerkvi potegnemo. In če nas krivi preroki, pristaši Antikristovi od Boga, od Cerkve, od krščanske družbe odtrgati skušajo, jim z odločno Kristusovo besedo kličemo: »Poberi se, satan! Zakaj pisano je: Gospoda, svojega Boga moli in njemu samemu služiti!« Želimo, da se v Mariboru strnejo naše vrste v odločno, nepremagljivo armado — za čast božjo in blagor domovine. Slovenci hočemo, da nam vlada Bog in Bog nam bo vladal!

Domovina kliče, da jo branimo pred brezverci, zapeljivci mladine, pohujševalci, Bog nas kliče, da se strnemo in izvezbamo za boj poštene krščanske mladine zoper brezverstvo in spačenost, ki jo Antikrist seje v naši zemlji. »Ko so ljudje spali, je prišel sovražnik in je prisejal ljulike med pšenico.« Komaj smo se rešili tujega jarma in ugledali jutro svobode, po katerem so zastoni hrepeneli tisoč in več let naši očetje — ali naj sedaj križem rok čakamo, da bo sovražnik Cerkve Kristove vso mladino iztrgal iz naše srede in jo zastrupil, najprej z versko mlačnostjo in uživanjaželnostjo, potem pa z brezverstvom in izkvarjenostjo?

Mariborski tabor nas kliče, da se vzdignemo v sveti gorečnosti na boj zoper gnulobo v naših srcih in naši okolici: na boj zoper pijančevanje, razuzdanost, brezverstvo, pohujšanje. Ali bo naše ljudstvo vpijanljiva pijača redila, lenoba, postopanje preživljalo? Nas bo brezverstvo, nečistovanje storilo zdrave, močne, srečne? V letih vojske se je dosti mladine zamenarilo, pokvarilo. Ne marajo služiti Bogu, še manj od Boga postavljenim predstojnikom, sovražijo starše in duhovnike, ki jih svare in opominjajo. Pošteno delati in živeti ne marajo.

Oče, mati! Vidva imata še poštenega sina, nepopačeno dekle. Ali bosta čakala, da bodo razuzdanci tudi vajine otroke pokvarili, za seboj na pogubna pota, v nevarne družbe potegnili?

Možje, žene! Ali naj se ne ganemo

preje, dokler zadnji fant ne bo pijanec, nečistnik, postopač, zapravljivec, brezverec? Ali naj še čakamo ob strani, dokler ne bodo vsi brezverci, razuzdanci in boljševiki skupaj potegnili in tudi na naši zemlji zapili grunte, pregnali učnike in podrli cerkve?

Fantje! Ali ni lepše, bolj zdravo in veselo v naši družbi, ki se poteguje za čast božjo in krščansko srečo naroda, za pravo svobodo in napredek, kakor v družbi pretepačev, pijancev, brezvercev?

Hočemo, da ostane Bog na naši strani, svoboda v naši deželi, zemlja v naših rokah, vera v naših srcih, zdravje in moč v naših prsih. V tisočih poletimo v Maribor, da zatrdimo sebi in zakličemo v svet, prijatelju in neprijatelju:

Slovenci hočemo, da nam vlada Bog, in Bog nam bo vladal!

Československý Orel a mariborský slet.

Napsal F. M. Žampach, I. náměstek starosty Orla Československého.

Brno, 3. června 1920.

«Přes Dunaj a přes Alp hory - k jihu¹ letí Orlů sbory!»

— tak zapěl nám orelský náš básník² br. K. D. Lutínov roku 1913, kdy poprvé jeli jsme, my Orli z Čech, Moravy a Vídně, navštívit³

bratry naše na jihu — Orly slovinské. Dnes, po sedmi letech, kdy opět zalétáme ke svým milým bratrům slovinským, ještě více než tehdy platí⁴ další slova básníkovy:

«Hory stojí mezi námi,
daleká je naše pouť,
propastmi a pustinami
musí perut proniknout.»⁵

Opravdové⁶ propasti a pustiny nepřátelským chladem cizoty⁷ prosáklé, musí⁸ tentokrát proniknouti perut orelská. Změněné poměry poválečné⁹ postavily mezi nás, Čechoslováky v osvobozené naší vlasti, a bratry ve sjednocené¹⁰ a volné Jugoslavii, územní hráz¹¹ cizího státu,¹² ubohý zbytek¹³ pyšného¹⁴ kdysi utlačovatele našich národů, jenž těžko zapomíná¹⁵ na doby své nadvlády nad námi. A když nic jiného nemůže, tedy aspoň¹⁶ ztěžuje náš styk. Než ani takových překážek¹⁷ se Orel neleká!¹⁸

«Cesty dálné, srdce blízká,
lásky letí přes skaliska —
síla nesmí poklesnout!»

Pojedem¹⁹! — řekli jsme si — a dojedem tam, kam s touhou obracet se budou o sletových dnech červencovo-srpnových²⁰ desetitisíce srdcí a myslí orelských: do Mariboru i do Lublaně. Dojedem i když nás nebude tolik, kolik nás původně²¹ chtělo býti — přijdem do Mariboru i do Lublaně jako hlásná strážní četa, která bratrům Orlům v Jugoslavii i celému světu přinese radostnou zvěst o ohromném, nikdy nečekaném a netušeném rozvoji orelské myšlenky v národě československém, o strhující síle myšlenek a ideálů Českosl. Orlím vyslovených,²² hlášených a prakticky prováděných.²³ Přijdem s vroucím nadšením²⁴ stisknutí bratrskou pravici²⁵ všech synů matky Slávy, pod orelským praporem sdružených, a také pravici těch přátel našich, kteří za stejnými²⁶ ideály jako my jdou u velkých vítězství²⁷ národů západních.

Na slet mariborský jedeme sice v první řadě²⁸ jako hosté na manifestaci pobratimské organizace; jedeme oplatit loňskou návštěvu³⁰ bratrů slovinských. Než ve sletu mariborském vidíme daleko více: Maribor — toť první poválečná etapa vývojová³¹, na jehož konci rýsuje se nám kýžený³⁴ cíl — Svaz Slovanského Orelstva a Katol. Sokolstva.

Realisace tohoto dávného snu všech, kdož sledují vývoj kulturního života slovanských národů, je tím bližší, čím více ideově sourodých³² organisací vzniká. Vzdálenost nebude jistě překážkou ideového společenství³⁴. A tak doufáme³⁵, že obojí Katolické Sokolstvo americké (české i slovácké) utvoří ideově ono společenství s Orlem Československým, Slovinským i Hrvatským a že bude možno později — až se poměry uklidní³⁶ — navázati styky s nábožensky založeným Sokolem v Polsce a mezi Ukrajinci. I kdyby to vše snad mělo býti ještě dlouho hudbou budoucnosti, se zřetele³⁷ cíl tento nepustíme a ještě v Mariboru dosáhneme aspoň³⁸ jednoho: Užšího semknutí³⁹ všech tří dosavadních⁴⁰ svazů orelských: Slovinského, Československého a právě⁴¹ utvořeného Hrvatského.

Ale ještě výš a dále nese se naše touha: ⁴² Katolické tělocvičné⁴³-kulturní organisace jsou zjevem⁴⁴ mezinárodním, nikoliv snad pouze⁴⁵ u Slovanů pozorovaným. Mladá katolická Francie má v nich svou pevnou oporu, ony jsou i v Itálii, Švýcarsku, Belgii, Lucembursku, Anglii, Kanadě a snad časem vzniknou i v jiných⁴⁷ národech. A spojují-li se mezinárodně sportovní a tělocvičné organisace nábožensky indiferentní anebo⁴⁸ — správněji — protináboženské (sem patří i Sokol), spojují-li se mezinárodně dnes i socialistické tělocvičné organisace, musí býti pro nás samozřejmostí, rozšířiti resp. znovuzbudovati dosavadní mezinárodní Unii katol. gymnastických spolků⁵² (Paříž) také za účasti⁵³ Slovanů, hlavně Slovanského Orelstva.

Na mezinárodní forum chceme⁵⁴ jíti a branou⁵⁵ k němu má nám býti mariborský slet. Jako Slované tam chceme jíti a proto hledáme⁵⁶ napřed souručenství⁵⁷ Orelstva slovanského. Toť cíl našich nadějí, které upínáme k I. slovanskému sletu mariborskému. —

Toť orientace více na západ. Ale my se musíme obrátiti i na východ⁵⁸. Na nás Čechoslováky čeká úloha veliká: proniknouti s myšlenkou orelskou k Polákům mezi Ukrajince a snad⁶⁰ ještě dále na Rus! Orel slovinsko-hrvatský má podobný úkol⁶¹ mezi Srby a Bulhary. Není to úkol snadný. Válka vyhloubila mezi těmito bratry přímo⁶² propasti, rozkolu věroučnému rovněž⁶³ ještě nenadešel soumrak — ale ani tyto překážky nejsou s to, aby odolaly⁶⁴ smělému rozmachu orlích perutí, které přes ně přenesou ideu velkou a krásnou, ideu orelskou.

»Syni Slávy v celém světě
pod křížem se obejměte!
Bratři jste a Slovani!«

Hle náš orelský basník již před sedmi lety vyslovil toto velké poslání Orla — dnes pak zdůrazňuje je ve svém mohutném výkřiku, jímž zahřmětí⁶⁵ chtěl z našeho manifestačního orelského sjezdu brněnského »jako vzbouřené může⁶⁶, když zuřivě⁶⁷ do žulných⁶⁸ útěsů bije,« do duše všemu věřícímu Slovanstvu, bezvěřím z revolučními bouřemi ohrožovanému a zmítanému⁶⁹:

»Hodina⁷⁰ veliká bije! Hodina povstání⁷¹
synů Božích proti zástupům⁷² Draka!
Vstaňte a řadte⁷³ se pod prapor Kříže a silným
duchem a silnou paží⁷⁴
na skály, da hory iztyčte⁷⁵ sve prapory,
rozdrťte⁷⁶ lež a klam⁷⁶, izhlaste pomstu⁷⁷ tmám,
sluneční paprsky⁷⁸ rozlejte v okrsky —
na samu nebes výš zatkněte Kristův kříž!« —

Československý Orel je mladší bratr Orla Slovinského. Ale jenom jménem. Fakticky je Československý Orel starší, neboť jeho nejstarší, bezejmenné organisace — těl. odbory katol. spolků — vznikla již roku 1902 a veřejná cvičení¹ její počínají již rokem² 1903, kdežto vznik Orla Slovinského datuje se³ od r. 1909. Starší bratrskou organisací v národě československém jsou Katol. Jednoty Sokolské ve Spojených Státech⁴ severní Ameriky, vzniklé před čtvrtstoletím, v 90. letech min. století.

Československý Orel byl původně — i když přijal Krekovo pojmenování Orel — organisován jako odbor tělocvičných různých katol. organisací: Všeodborového sdružení křesť.-soc. dělnictva,⁵ Sdružení venkovské⁶ omladiny katol., Svatojosefských Jednot, Jednot katol. tovaryšů a j. Katol. Jednot a Besed⁷ a odborů Matice Cyrillometodějské. V těchto odborech, jichž bylo na Moravě, ve Slezsku a ve Vídni⁸ 249, bylo před válkou,⁹ v červenci¹⁰ 1914, 4110 cvičenců,¹¹ 1614 Orlic, 3545 dorostu¹² a žactva¹³ a 2799 členstva přispívajícího,¹⁴ dohromady¹⁵ 12.068. Do tohoto počtu¹⁶ nejsou započteny odbory v Čechách, jichž bylo asi 40 se 2000 členy, a které byly organisovány ve svém vlastním ústředí.¹⁷ Moravsko-slezsko-vídeňské odbory byly seskupeny do 16 okresních¹⁸ organisací.

Za války 90—92^{0/0} odborů¹⁹ zaniklo odchodem členstva i dorostu do války. Nejhorší byl rok 1916, kdy se udrželo pouze asi 10—15 odborů jakž takž²⁰ při životě. Roku 1917 poněkud přinesl oživení, takže na III. valné schůzi²¹ na podzim mohlo býti konstatováno, že žije asi 24 odborů. Rok 1918 jest rokem nového rozmachu. Odbory orelské oživovaly a súčastňovaly se pilně všennárodního ruchu osvobozovacího.²² Při převratu bylo odborů asi 50. Tu již se formovala nová organizační forma Orla — spolková.²³ Orelské organisace přijala

jméno Československý Orel a odbory začaly se přetvořovat v Jednoty.

1. ledna 1919, jak bylo konstatováno na IV. valné schůzi Orla Československého, bylo již opět činných 72 odborů a Jednot s více než 10.000 příslušníků. To byly pořád²⁴ ještě organizace moravské a slezské. V Čechách nebylo²⁵ ničeho a ve Vídni žil jediný odbor. Ale probuzená organizace šla již bystře ku předu. Mocnou vzpruhou obrovského²⁸ rozmachu Československého Orla roku 1919 bylo několik událostí.²⁹ Československý Orel ustavil se jako samostatný³⁰ spolek, zbudoval v Brně velkou ústřední kancelář, zdokonalil³¹ svůj spolkový časopis »Orel«, od roku 1917 opět vydávaný, začal vydávat svůj vlastní časopis dětský »Květy Mládí«,³² technickou příručku³³ »Sborník«, zkrátka vnitřní život orelské organizace začal se rychle³⁴ rozvíjet. Na venek³⁵ byly to tři okolnosti, které způsobily³⁶ rozmach Orla. Byly to všeobecné volby do obcí³⁷ v republice československé, které katolický tábor lidový³⁸ zastihly³⁹ dosti nepřipravený a zatláčily jej poněkud do pozadí. Na všech stranách proniklo přesvědčení⁴⁰ o nutnosti⁴¹ pevné organizace a zvláště⁴² mladých lidí. Kde působil⁴³ Orel, všude⁴⁴ dobyla lidová strana úspěchů. Z tohoto přesvědčení rostly nové Jednoty Orla jako houby po dešti.⁴⁵ Druhá mocná vzpruha hnutí orelského byla výprava⁴⁶ orelských legionářů na Slovensko,⁴⁷ napadené bolševickými hordami maďarskými. Orelská legie, která tři měsíce konala⁴⁸ na Slovensku dobrovolně vojenskou službu, zlomila předsudky vůči⁴⁹ Orlu, vynutila⁵⁰ uznání Orla i u vlády republiky a hlavně vynutila⁵¹ ohromné nadšení pro Orla na Slovensku, kde za krátko vyrostla veliká řada⁵² Jednot i přes všechno pronásledování vlády pokrokovského⁵³ ministra dra. Šrobára. Třetí vzpruhou byla velehradská pouť⁵⁴ orelská 5. a 6. července 1919, které se účastnilo na 80.000 lidí; Orlů a Orlic samých bylo na 10.000. Pouti se účastnila i velká deputace Orla Slovinského, která byla přijata s velkým nadšením. Také v Čechách se pak ruch orelský probudil a značná část tamních odborů znovu zahájila⁵⁵ činnost.

Rok letoší, 1920, zahájen byl nádhernými orelskými dny 24. a 25. ledna v Brně, kde konala se slavnostní akademie orelská, manifestační sjezd⁵⁶ a porady⁵⁷ orelských pracovníků.⁵⁸ Sjezd, oblesaný více než 3000 zástupci Jednot, měl pronikavý⁵⁹ úspěch. Jeho průbojnou silou na veřejnost⁶⁰ zdůraznila hlavně památná⁶¹ resoluce sjezdová, toto slavné Credo⁶²

Československého Orelstva. Resoluce tato vytkla⁶³ tyto hlavní věci:

1. Postavení Československého Orla v národě a katol. hnutí lidovém.⁶⁴
2. Příčiny⁶⁵ vzniku Orla.
3. Poměr Orla k Sokolu.
4. Poměr Orla k Dělnickým Tělocvičným Jednotám socialistickým.
5. Ideový základ⁶⁶ Orelství.
6. Vseslovanská organizace Orla a její mezinárodní postavení.

Programová tato resoluce je velmi⁶⁷ obsáhlá a řeší všechny dané otázky⁶⁸ vážně klidně a věcně a osvětluje potřebu Orla pro národ a stát československý tak jasně a určitě,⁶⁹ že protivníci jejím důvodům nejen nedovedou,⁷⁰ ale i nemohou odporovati. Resoluce je základní kámen, na němž pevně celá budouca⁷¹ Československého Orla spočívá.

Na sjezdu 25. ledna prohlášeno starostou Československého Orla, br. prof. Šrámkem, vůdcem⁷² katol. lidového hnutí v národě, že té doby zřízeno 276 Jednot na Moravě, ve Slezsku, na Slovensku i ve Vídni, v Čechách opět oživilo na 30 Jednot. Členstva a žactva v těchto Jednotách napočteno na 40.000. Toť za jediný rok vzestup⁷³ a rozmach, pro jaký marně hledáme příkladu⁷⁴ u jiné organizace v národě.

A dnes? Jsme právě uprostřed úmorné statistické práce,⁷⁵ které nám má vyjádřit⁷⁶ naši sílu a práci dnešní. Není ještě skončena, nelze mluvit⁷⁷ přesně,⁷⁸ ale tolik lze říci, že Jednot je dnes již daleko přes 300, že v Čechách orelský ruch utěšeně⁷⁹ vzrůstá a slévá se s ostatní organizací orelskou, která po dokonání sloučení⁸⁰ bude mít na půlčtvrté sto Jednot s více než 50.000 příslušníky. Není již pomalu města, kde by nebylo Jednoty orelské — ba i více je jich v jednom městě: tak hlavní město Moravy Velké Brno jich má 9, Velká Praha 6, Velká Ostrava 2, Kroměříž 2 atd. Venkov je již hustě prostoupen Jednotami, které čile si vedou.⁸¹ Organizace Orla Československého dělí se v Zemské Svazy (jsou 3), Župní či Krajské Svazy (bude jich asi 16), tyto pak v okrsky, které združují nyní obyčejně 3—10 Jednot. V celé organizaci stojí Ústřední Rada⁸² a její předsednictvo se sídlem⁸³ v Brně, kde je zřízen velký sekretariát⁸⁴ a ústřední nákupna a prodejna, zaměstnávající⁸⁵ 10 bratří a sester.

Československý Orel má již velkou řadu kulturních pracovníků. Své síly Orlu propůjčují⁸⁶ katol. básníci, spisovatelé pedagogičtí, vědečtí i beletristé, výtvarníci⁸⁷ i hudebníci, máme již svá orelská umělecká díla, svou literaturu, své časopisy. Úřední⁸⁸

věstník organizace »Orel« i dětský časopis »Květy Mládí« mají na 20.000 čtenářů, nový orelský časopis slovenský »Tatranský Orel« se pěkně⁶⁹ reprezentuje, Orel v Čechách má svůj zemský »Věstník«, katolická žurnalistika ochotně⁹⁰ Orla podporuje. Zkrátka: Československý Orel je dnes významnou kulturní složkou⁹¹ národa, kterou přehlížeti nijak nelze a která svým výchovným vlivem působí na desetitisíce svých příslušníků od dětských let ve škole až do věku mužného.⁹² Svého významu⁹³ je si československé Orelstvo také plně vědomo a proto také chápe⁹⁴ se svých úkolů a provádí je s plnou vážností a opravdovostí.⁹⁵ Na tom nic nezmění zloba protivníků či jakékoli

jiné okolnosti. V tvrdém boji a lopotné⁹⁶ práci Orel vyrostl a zmohutněl, boj a práce mu slouží,⁹⁷ kdežto naopak klid a hniloba podrývá⁹⁸ mu život. My Orlé stát nezůstaneme, nesmíme; my musíme stále dál a výš!

Československý Orel, silný a plný kypícího života, podává svou družnou pravici všem bratřím slovenským, za stejnou ideu s ním bojujícím, a přeje si,⁹⁹ aby z mariborského sítě¹⁰⁰ vzrostl mohutný strom¹⁰¹ slovenské, křesťanské solidarity orelské, jenž by celému světu hlásal činy a práci Orla pro tělesnou i duševní kulturu slovanských národů.

Zdař Bože, prvnímu slovenskému sletu orelskému!

¹ na jug, ² pesnik, ³ otiskati, ⁴ veljajo, ⁵ pro-dreti, ⁶ resnične, ⁷ tujine, ⁸ mora, ⁹ povojne razmere, ¹⁰ zedinjena in svobodna, ¹¹ jez, ograja, ¹² država, ¹³ preostanek, ¹⁴ ponosnega, ¹⁵ pozablja, ¹⁶ vsaj, ¹⁷ zaprek, ¹⁸ se ne plaši, ¹⁹ Pojdemo! ²⁰ julij-avgustovih, ²¹ prvotno, ²² izgovorjenih, ²³ izvedenih, ²⁴ navdušenjem, ²⁵ desnico, ²⁶ enakimi, ²⁷ zmagovalnih, ²⁸ vrsti, ²⁹ poplačat, ³⁰ obisk, ³¹ rázvoja, ³² zaželjeni, ³³ sorodnih, ³⁴ združenja, ³⁵ upamo, ³⁶ umirijo, ³⁷ iz vidika, ³⁸ vsaj, ³⁹ ožji spoj, ⁴⁰ dosedanjih, ⁴¹ ravnokar, ⁴² hrepenenje, ⁴³ telovadne, ⁴⁴ pojav mednarodni, ⁴⁵ samo, le, ⁴⁶ trdno, ⁴⁷ drugih, ⁴⁸ ali — bolje rečeno, ⁴⁹ spada, ⁵⁰ za nas, ⁵¹ na novo sezidati, ⁵² družtev, ⁵³ udeležba, ⁵⁴ hočemo, ⁵⁵ brana = vrata, ⁵⁶ iščemo, ⁵⁷ skupnosti, ⁵⁸ zveze, ⁵⁹ vzhod, ⁶⁰ naloga, ⁶¹ morebiti, ⁶² naloga, ⁶³ ravno, ⁶⁴ naravnost, ⁶⁵ ravnotako, ⁶⁶ ubranili, ⁶⁷ zagrmeti, ⁶⁸ vzburkano morje, ⁶⁹ divje, ⁷⁰ besno, ⁷¹ granitne spone, ⁷² pretresenemu, ⁷³ ura, ⁷⁴ vstaja, ⁷⁵ nastop, ⁷⁶ trume Zmaja (Antikrista), ⁷⁷ uvrstite se, ⁷⁸ roka = paže (množina), ⁷⁹ nataknite, ⁸⁰ zasadite, ⁸¹ laž in zmota, ⁸² maščečevanje, ⁸³ solnčne žarke.

¹ Javne telovadbe, ² rok = leto, ³ datira od 11906 = ima začetek 1906, ⁴ Združene države, ⁵ de-avstva, ⁶ venkovski = podeželen, ⁷ izven mesta, ⁸ pogovor, ⁹ čitalnica, ¹⁰ na Dunaju, ¹¹ pred vojsko, ¹² julij,

¹³ telovadcev, ¹⁴ naraščaja, ¹⁵ dijaštva, ¹⁶ podpornih članov, ¹⁷ skupaj, ¹⁸ število, ¹⁹ središče, ²⁰ zveza, ²¹ okrožnih, ²² razpadlo, ²³ nekoliko, ²⁴ za silo, ²⁵ na občnem zboru, ²⁶ ruč osvobodovaci = osvobojevalno gibanje, ²⁷ zvezna, ²⁸ vedno, ²⁹ redoma, ³⁰ prebujena mogoče, ³¹ naprej, ³² vzpruha = vzmet, ³³ obrovský = ogromen, velikanski, ³⁴ dogodkov, ³⁵ naključij, ³⁶ samostojni, ³⁷ izpopolnil, ³⁸ Cveti Mladosti, ³⁹ tehnično pomožno knjiho, ⁴⁰ hitro, ⁴¹ na zunaj, ⁴² povzročili, ⁴³ splošne občinske volitve, ⁴⁴ ljudski, ⁴⁵ našli, ⁴⁶ zadeli, ⁴⁷ prepričanje, ⁴⁸ nujnost, ⁴⁹ posebno, ⁵⁰ deloval, ⁵¹ povsod, ⁵² gobe po dežju, ⁵³ odprava, ⁵⁴ vojni pohod, ⁵⁵ Slovaško, ⁵⁶ vršila, ⁵⁷ nasproti, ⁵⁸ izsilila, ⁵⁹ zanetila, ⁶⁰ vrsta, ⁶¹ naprednjaškega, ⁶² božja pot, ⁶³ začela, ⁶⁴ shod, ⁶⁵ posvetovanja, ⁶⁶ delavcev, ⁶⁷ dalekosežen, ⁶⁸ javnost, ⁶⁹ spominska, ⁷⁰ veroizpoved, ⁷¹ je določila, ⁷² ljudsko gibanje, ⁷³ vzroki, ⁷⁴ temelj, ⁷⁵ zelo, ⁷⁶ vprašanja, ⁷⁷ določno, ⁷⁸ niso kos dokazom, ⁷⁹ zgradba, ⁸⁰ voditelj, ⁸¹ napredek, ⁸² zastop, ⁸³ iščemo primere, ⁸⁴ utrudljivo delo, ⁸⁵ pojasniti, ⁸⁶ govoriti, ⁸⁷ čisto, ⁸⁸ natančno, ⁸⁹ veselo, ⁹⁰ tolažilno, ⁹¹ združitev, ⁹² zedinjenje, ⁹³ živahno delujejo, ⁹⁴ osrednji svet, ⁹⁵ sedež, ⁹⁶ tajništvo, ⁹⁷ ki zaposluje, ⁹⁸ posojajo, ⁹⁹ kiparji, ¹⁰⁰ uradni, ¹⁰¹ poslovní, ¹⁰² lepo, ¹⁰³ radevolje, ¹⁰⁴ uslužno, ¹⁰⁵ naprava, ¹⁰⁶ sestav, ¹⁰⁷ do moške dobe, ¹⁰⁸ pomen, ¹⁰⁹ poprijema se, ¹¹⁰ z resnostjo, ¹¹¹ s težkim, ¹¹² mukepolnim delom, ¹¹³ mu dobro dé, ¹¹⁴ koristi, ¹¹⁵ izpodkopava, ¹¹⁶ želi, ¹¹⁷ iz semena, ¹¹⁸ drevo.

Zveza telovadnih in športnih društev (katoliških) v Franciji.

(La Fédération Gymnastique et Sportive des Patronages de France — F. G. S. P. F.)

Za slavnostno številko »Mladosti« francoski napisal dr. Michaux, vrhovni predsednik zveze.

Pariz, 1. junija 1920.

O 25 letih telesnega vežbanja in pripravljanja za vojsko v pariških »Patronages«, sem ustanovil z nekaterimi prijatelji telovadno in športno zvezo, ki smo jo nazvali leta 1898 Fédération Gymnastique et Sportive des Patronages de France. Po plodonosnih letih 1880—1898 moralizatoričnega delovanja v imenovanih društvih, kojih število se je pomnožilo do leta 1898 na 5—6000, smo čutili vso veličino tega patriotičnega dela, ki smo ga še morali udeležiti v sredini idealne in disciplinirane katoliške mladine. V manj nego 20 letih telovadnega in športnega vežbanja in vojaških priprav je združila F. G. S. P. F. na tem programu telesne vzgoje v 43 pokrajinskih zvezah 1763 društev. Vsa ta društva so se izjavila v smislu zakona iz leta 1901 in so štela približno 180.000 izvršujočih telovadcev in športnikov in 120.000 častnih članov. Vsako leto smo prirejali velike telovadne tekme, ki jih je posečalo 6—8 ali celo 10 tisoč telovadcev. Mobilizacija naših članov je dosegla v letih 1913 in 1914 75—80.000 mož.

Naši izleti v tujino v letih 1904—1914 so nam pridobili odlično mesto v Rimu v Italiji, v letih 1906—1908—1913 v Milanu, v letu 1909 (obletnica italijanske vojske) v Magenti, kamor smo privedli več kot 400 telovadcev, nato v Meersenu na Holandskem, v Belgiji v Tournai, Visé, Spaa, Verviers in Tongres.

Vsi ti izleti so velike važnosti, ker so mnogo prispevali, da so spoznali in začeli ljubiti Francijo v Italiji, Belgiji...

Nekatere teh pokrajinskih zvez: Seine, Sever, Vzhod, Anjou, Bretagne, Jug, Zapad, Lyonnais, Loira so štejele več nego 100 društev. Naše športno gibanje je zavzelo velik razmah.

Naše vežbanje obsega vse športe: nogometno zvezo (7—800 moštev), atletiko, basket ball, base ball, mečevanje, boksa-

nje in plavanje. Tehnične komisije pridružene centralnemu odboru vodijo vse gibanje, telovadno in športno. Imajo zelo veliko dela, ki ga izvršujejo s tako vnemo, da se jih ne more prehvaliti.

2. avgusta 1914 je štela F. G. S. P. F. 1763 telovadnih in športnih društev, razvrščenih v 43 pokrajinskih zvezah.

Na poziv Francije se je odzvalo več nego 60.000 teh mladeničev, ki so se izkazali kot cvet in jedro armade, bodisi kot poveljniki, bodisi kot prostaki. To število je po sledečih pozivih letnikov 14—15—16—17—18—19 naraslo še za 50.000 borcev, tako da znaša skupno zvezino število nad 110.000 borcev, ki so bili v vsakem oziru prvovrstni. Iz zlate knjige, ki jo pripravljamo, moremo navesti o tem velikem patriotičnem gibanju sledeče številke, ki ne potrebujejo nikakršnih komentarjev:

24.000—25.000 padlih na bojnem polju. Nekatera naša društva so izgubila dve tretjini svojih članov: 27 od 43 društev; druga polovica: splošno je izgubilo vsako društvo več kot tretjino ali četrtino. Število ranjencev in pohabljenecv na bojnem polju presega 60.000.

Na stotine šteje mo mladeničev, ki so postali častniki, častniški namestniki in podčastniki; v naših vrstah imamo na stotine vitezoč častne legije in na stotine vojaških odlikovanj. Vojnih križcev je na tisoče. V arhivu shranjujemo krasna pohvalna pisma poveljnikov naših armad; generali de Castelnau, Gourand, Mangin, de Mand'huy se klanjajo neustrašenosti, pogumu in disciplini teh vzor-vojakov, ki jih je izvežbala zveza naši slavni armadi za osvoboditev Alzacije-Lotaringije, za odrešenje sveta in njegovo svobodo.

Naše delo pri vežbanju in pri vojaških pripravah tekom vojske ni prenehalo niti za trenutek.

Dajali smo na razpolago moštva za obdelovanje zemlje v letih 1914 in 1915, dalje prostovoljne bolniške strežnike za prevoz ranjencev (služba na kolodvorih pri zdravniških postajah za ranjene vojake).

Spomladi leta 1915 smo začeli znova s športnim vežbanjem, s telovadbo in pripravo za vojsko.

V letih 1916—17—18 med bombardiranjem Pariza niso naša nogometna moštva zaostala v razvoju in delovanju; znova smo prirejali velike telovadne tekme. Na našem zemljišču pri Gentilly je nastopilo postopno leta 1916 1600 telovadcev, leta 1917 2000, leta 1918 2400 telovadcev in športnikov.

V sredi in na zapadu Francije so odajala naša društva najdragocenejše, najbolj disciplinirano in najbolj izvežbano od vseh moštev, kar so jih izvežbala vojaška središča, ustanovljena po vojnom ministristvu po smernicah šole v Joinville. Zadnjih sedem let smo sodelovali najuspešnejše pri interministrskih vojnih komisijah za izboljšanje vojaštva, za športno gibanje in telesno vzgojo.

V tem velepomembnem patriotskem delu nismo prejeli nikake podpore, nikake subvencije in nikake državne ali občinske pomoči. Vse smo stvorili mi sami z lastnimi, jako skromnimi osebnimi dohodki in povsem majhnimi prispevki naših telovadcev, športnikov in naših društev.

Po dobljeni zmagi vzpostavlja naša zveza svoje kadre in sestavlja svoja moštva v vseh pokrajinskih zvezah.

Lotaringija šteje 65 društev, Alzacija šteje 90 vzpostavljenih, 49 v stanju vzpostave.

Od začetka 1920. leta je priklopil naš centralni odbor 50 novih društev.

Pred koncem leta bo celotno število društev F. G. S. P. F. doseglo ali prekorajilo 2000 društev. Celotno število naših nogometnih moštev presega 800, število, ki se močno bliža zvezi U. S. F. S. A. število letnih matchev presega več tisoč. V mnogih društvih se vežbamo z vso vmeno v baskett ball-u in base ball-u.

Dohodki. Da krije stroške tega velikega gibanja, razpolaga F. G. S. P. F. skoro le s prispevki svojih društev (letno 20 frankov za vsako društvo), z globami telovadcev in športnikov in z radodarnostjo svojih voditeljev, ki pa je dandanašnji popolnoma cmejena.

Predvojni proračuni so znašali letno 70—80.000 frankov, v teh časih bi potrebovali 120.000 frankov. Naši registri, kakor tudi vsi izkazi in računi naše organizacije so oblastem vedno na razpolago. Te številke ne podajajo niti oddaleč ene stotinke denarnih žrtev, ki jih prinašajo naša društva in naši športniki za orodje, za igrišča, obleke, bobne, trobente in potovalne stroške.

Vsaka pokrajinska tekma nas stane različno od 20—50.000 frankov, nekatere do 80.000, da, celo 100.000 frankov, donšajo pa lokalni trgovini vsote po več sto tisoč frankov.

Ako bi razpolagali z vladnimi ali občinskimi podporami, bi v manj kot enem letu podvojili gori označene številke.

Omladinski pokret u hrvatskim zemljama.

Urednik Pavel Jesih.

Zagreb, 1. junija 1920.

Na svaki je pokret omladina vrlo važna. Napose to vrijedi za hrvatski katolički pokret radi posebnih prilika, u kojima je pokret nastao i razvijao se. Te su prilike bile teške i pokretu

su uvelike smetale. Političke stranačke borbe zaokupile su sve energije i sve žrtve pojedinaca i društava tako, da je općenito narod na prosvjetnom i gospodarskom polju ostao dosta zapušten. Starije generacije i inteligencije i radništva i seljaštva jesu bilo radi manjkavog ili lošeg odgoja, bilo radi opće zapuštenosti više ili manje ne-

sposobne za solidnu prosvjetnu i gospodarsku akciju, jer nije moguće zamisliti zamašniju, solidniju svestranu akciju bez dobro odgojenih pojedinaca, koji će imati smisla, sposobnosti i oduševljenja za sitan rad, u prvom redu na prosvjetnom i gospodarskom polju.

Zato je trebalo s katoličkom akcijom kod nas započeti tako, da se počelo s prosvjetnim i odgojnim radom u omladini. Trebalo je stvoriti najprije inteligenciju, koja će zvesti novo doba kulturnog preporoda Hrvatske na katoličkim načelima. Počelo se s katoličkom dačkom omladinom.

Kad je taj početni rad stao lijepo napredovati, stalo se misliti na pripreme oko organizacije masa, osobito seljačkih. Zato se naši daci po organizacijama i socijalno

odgajaju; u njihovim se društvima osnivaju socijalni odsjeci, drže socijalna predavanja, pišu socijalni članci — što sve ide onamo, da se budući vođe naroda osposobe za rad u narodu. Kroz praznike ti daci počinju da socijalno rade u praksi, pa tu i tamo po provinciji šire dobru štampu, pučko književno društvo sv. Jeronima, drže predavanja i tečajeve za nepismene, osnivaju pučke knjižnice i čitaonice. Taj je rad katoličkih daka postao opsežniji i sistematskiji, kad su akademici osnovali posebna ferijalna društva sa svrhom, da se taj rad u narodu među đacima što više promiče i organizira. Takva su društva osnovana za svaku pokrajinu po jedno: »Hrv. kat. akademsko prosvjetno društvo Kačić« za Hrvatsku; »Strossmayer« za Slavoniju; »Martić« za Bosnu i Hercegovinu; »Pavlinović« za Dalmaciju i »Dobriča« za Istru. Rad je odsada znatno poskočio: uz osnivanje tečajeva za nepismene, širenje štampe i podizanje čitaonica i knjižnica — počela se osnivati i »omladinska društva«. Takva su društva s vremenom postala jedinstveni tip seljačke prosvjetne omladinske organizacije.

Tim je seljački omladinski pokret zašao u fazu živahnog razvoja. Najviše se razvijao u Dalmaciji, jer su i tamo prilike bile najpodesnije. G. 1909. počne u Splitu izlaziti organ omladinskog pokreta i omladinskih društava »Mladost«, koji je dokora prenesen u Zadar i predan u uredništvo profesora Butkovića. »Mladost« je izdavalo akad. prosvjetno društvo »Pavlinović«. G. 1912. se držao u Splitu svećenički sastanak, koji je mnogo pomogao razvitku omladinske organizacije u Dalmaciji. Broj osnovanih društava je neposredno prije rata dosegao do 40. Na omladinski sastanak u Split je došlo oko 400 organiziranih seljačkih omladinaca. Društva su bila raširena po svojoj Dalmaciji. Rat je dakako sve srušio: prestao je izlaziti list »Mladost«, a i društva su prestala raditi. Tek nakon rata se počinje omladinski pokret u Dalmaciji opet buditi.

Jednako lijepo se seljački omladinski pokret razvijao i u Istri. Tamo je ovu akciju vodilo akad. prosvjetno društvo »Dobriča«. Uz knjižnice i čitaonice stali su dosta rano osnivati »omladinska društva«, koja su stigla broj dvadeset. Neka su od njih bila upravo uzorna. U Pazinu je »Dobriča« održao g. 1912. sastanak i tečaj za omladinke.

U Hrvatskoj i Slavoniji se pokret omladinski razvijao slabije radi nesnosnih

političko-strančarskih prilika i radi zapuštenosti naroda. No ipak su pojedinci — osobito svećenici radili živo na osnutku omladinskih društava, osobito u Slavoniji. U Hrvatskoj je akciju oko pučke prosvjete i omladinskih društava vodio »Zbor duhovne mladeži« u Zagrebu, a u Slavoniji akad. prosvjetno društvo »Strossmayer«. Pred rat je postojalo i u Hrvatskoj i u Slavoniji nekoliko uzornih omladinskih društava, koja su se održala i preko rata.

Najteže se pokret razvijao u Bosni i Hercegovini. No i tu je neposredno prije rata akademsko prosvjetno društvo »Martić« počelo s osnivanjem »omladinskih društava«, od kojih su neka iza rata opet oživjela.

Sav je taj rad bio diletantski. Daci su mu se mogli tek nuzgredno posvetiti i to u većem opsegu jedino za vrijeme praznika. Trebalo je, da se ta prevažna akcija stavi u postojeće ruke. To je i zaista učinjeno: »Hrv. kat. narodni Savez« je postao centralom za seljački omladinski pokret kao i uopće za sav prosvjetni rad u svim hrvatskim zemljama. Iza rata si je »Savez« stavio kao glavnu zadaću, da širi i razvije seljački omladinski pokret. U tu je svrhu n. pr. održao tijekom jedne godine u Zagrebu tri tečaje za omladinke. Rezultat je bio taj, da je u Hrvatskoj i Slavoniji, gdje je »Savez« najviše i mogao da radi, osnovano kojih pedeset omladinskih društava, a u mnogim se mjestima osnivaju. U drugim pokrajinama Hrvatske je »Savez« manje mogao da radi, jer decentralizacija još nije potpuno provedena, pa pokrajinska tajništva još ne funkcioniraju. No usprkos toga se radi slično kao u Hrvatskoj tako i u Bosni i Dalmaciji. U Bosni radi akad. prosvjetno društvo »Martić«, koje je proljetos održalo uspješni tečaj za omladinke u Sarajevu, i Radna omladina »Krek«, a u Dalmaciji je u zadnje vrijeme živo započelo da radi akad. prosvjetno društvo »Pavlinović«, koji će uskoro opet početi s izdavanjem organa za omladinski pokret »Mladost«. Ima mnogo nade, da će baš tim organom osnovana društva poživjeti bujnim životom, a mnoga druga nova se osnovati.

Hrv. katolički pokret, koji se iza rata baš najviše bacio na seljaštvo, očekuje upravo od omladinskih društava čvrsti temelj cijele svoje akcije. Iza Mariborskog tabora, na kojemu će se naći i hrvatski seljački omladinci, treba da uz slovensku seljačku omladinsku organizaciju pokroči u bratskim odnošajima hrvatska seljačka omladina, čemu se i pouzdano nadamo.

Sdružení venkovské omladiny.

(Združení podeželne mladine.)

Za slavnostno številko »Mladosti v češčini« napísal K. I. M. Žurek, profesor sociologie, doktor filologie, voditelj češke katolíške mladiny, češki Křek.

1. maja 1920.

Bilo je na večer pred Malim Šmarnom l. 1906. Na Velehradu, svetem vsem Slovanom, ski dvor so na je bilo živahno vrvenje; zveza ka jo pot. Velehrad je prišla na božtoliških seljakov polnile trume iz moravskih in šlezjskih sel, z velehradske stolnice so doneli pobožni spevi, od velehradskih zidov so mogočno odmevali zvoki vesele godbe. Vseposod je vladalo vznešeno, praznično, radostno razpoloženje. Gruča fantov — oblečenih iz večine v prelestni narodni krog — je stala krog šolskega ravnatelja, poznanega poslanca J. M. Kadlčaka, in se živahno z njim razgovarjala. O čem so se menili? To nam odkrivajo besede podpredsednika zveze kmečkega sina Emanuela Géla iz Šlezije, ki jih je govoril na velehradskem dvoru zbrani kmečki mladini.

»Češki narod si je ohranil v težkih časih po 30 letni vojni svojo narodnost samo pod slamnato streho, v vaških hišah, kjer sta bili pravica in pobožnost doma. Le z naraščanjem iz teh selskih domov se je preporodil k novemu, občudovanja vrednemu življenju... To zavest širiti v vrstah kmečke mladine, je naš namen, da bi vzrastli naši dragi domovini celi možje, katoliki ne le po imenu, ampak z dušo in telesom, tako v zasebnem, kakor v javnem življenju. Zato je naša dolžnost, da nastopimo proti slabemu tisku, ki izpodkopava našo vero in širi med narod poševna načela, da se borimo proti krivim prerokom, ki prihajajo med kmečko ljudstvo, da bi mu izruvali vero... Sedanja doba nam nalaga sveto dolžnost, širiti in poglobljati v sebi zavest: strokovno in gospodarsko, narodno in socialno. Gospodarska okrepitev lastne rodbine, občine in s tem gotovo tudi okrepitev celega naroda — to naj bo geslo vsakega člana naše zveze. Kdor v narodne namene pleše in prireja pleše, ni pravi domoljub, narodnjak, temveč le tisti, ki s poštenim in pridnim delom narodno premoženje

množi, svoje dolžnosti zvesto vrši, se vedno izpopolnjuje in s tem vrste koristnih sinov naroda pomnožuje. Domovine ne koristi prazno govorjenje, ampak pošteno, smotreno urejeno delo.«

Iz tega prepričanja in ob pomoči apostola cirilo-metodejske ideje, dr. Ant. Cir. Stojana ter voditelja katoliških kmetov, Josipa Šamalika je vzniklo »Sdružení venkovské omladiny na Moravě a ve Slezsku.« Središče je Velehrad. Skupine (odseki) zveze so razširjene po celi Moravski in Šleziji, v zadnjem času tudi na Slovaškem. Pred vojsko je štela zveza nad 600 skupin. Med vojno so mnoge skupine razpadle, po vojni za vznikajo nove in se obnavljajo stare. Zopet raste omladinski duh. Omladina se trudi z novimi napori udeležiti svoje težnje, označene v pravilih.

»Namen zveze je: vzgajati podeželno mladino na katoliškem temelju za bodočo samostojnost, zato podvzemati vse, kar je v zvezi s tem namenom, posebno nadomeščati nadaljevalno šolo. Svoj namen dosega društvo z javnimi shodi, predavanji, z dobrimi strokovnimi spisi, z raznimi poučnimi tečaji, s pravilnim poukom, kakor tudi z izobraževalnimi zabavami raznih vrst v društvenih prostorih: gledališkimi predstavami, ustanavljanjem telovadnih odsekov in športovnih klubov, gospodarskih krožkov in drugih organizacij samopomoči.«

Kakor vsak organizem, ima tudi naša zveza zgodovino svojega razvoja. Ob njenem početku je bilo treba omejiti razmerje zveze do že obstoječe organizacije krščansko-socialnega delavstva. V vrstah delavstva se je oglasila bojazen, da ne bi bilo na kvar kršč. socialnim skupinam, ki so ravno začele poganjati korenine na deželi, če se v zvezi podeželne mladine združi omladina vseh stanov in poklicev. Pomirljiva modrost voditeljev v obeh taborih je polagoma odstranila vse, ki bi moglo povzročiti medsebojne spore. Naziv društva se je izpremenil v »Zvezo kmečke omladine.« članstvo se je omejilo na kmečki naraščaj. Tako se je doseglo soglasje, ki smo je mogli videti na vseh poznejših prelepih manifestacijah, na katerih se

je složno družil »beli nagelj« s tremi zlatimi klasi, in pozneje, ko je vzniknil »Orel«, kroj Orlov z prelestno narodno nošo omladincev.

S i m b o l z d r u ž e n e o m l a d i n e je: trije zlati klasi na svetlozelenem olivnem polju. Izbrano je zelenje prvih pomladanskih dni, ko zima bije s pomladjo boj za gospodstvo, ko zelena setev, komaj rešena ledenih spon, še dostikrat vztrepeče pod mrzlim severom, nesočim zapoznele snežinke, v trdnem upanju na milejše in dobrohotnejše vreme — tako se omladina podaja v boj proti nasprotnikom vere in Cerkve Kristusove v neomajnem zaupanju v Njegovo zmago. In kakor seme Kristovega nauka v ljudstvu dozoreva v zlato klasje zlatih načel, zlatih čustev, zlatih značajev trdne volje, tako tudi deželan, ki vsem stanovom naroda prideluje zlato klasje dobrega kruha, tudi onim, ki trujejo deželo s strupeno hrano izkvarjenih nauk, mora proti lažem, sebičnosti in izkvarjenosti sezidati narodno obrambni zid zlatih načel, zlatih src, zlatih značajev.

Omladina, okinčana s tremi zlatimi klasi na olivnem polju, mora biti častna straža Kneza miru, živega kruha.

Prelepi program združene omladine, duhovne vaje, evharistične slavnosti in svečani shodi so vplivali z nepremagljivim čarom na mišljenje mladine. Jezov, ki so jih stvoril stanovi, ni bilo mogoče vzdržati. Mladidelavci in inteligenti so ugovarjali, da se jim zapirajo vrata do organizacije mladine in izsilili so si s svojimi protesti, da se je omladini vrnilo prvotno imenovanje: podeželna omladina, in se je omogočil vstop fantom vseh stanov. Nič manj ostro so začela protestirati dekleta. Zastoj jim je svetoval predsednik kmečke omladine, kmečki sin Jožef Dovrtel, v »Selskem Jinochu« (list »Selski fant«): »Ostvarite si same z lastno močjo organizacijo zase, kakor tudi same pišete v svoj list »Selka« (»Vaščanka«) in bodite ponosne, da samostojno delate. Če tudi so to priproste besede, neučene, vendar so odkritosrčne, in upam, da bodo našle odmeva v kmetijah in kajžah pod slamnato streho. Tako boste ve in vaš časopis izpolnile vaš važni poklic. Te vrstice sem napisal zato, da bi spoznale, da vas ne podcenjujemo, da vas upoštevamo in da od vas pričakujemo, da nam podaste roke k važnemu delu; k preporodu naše dežele na podlagi katoliške vere.« »Selka« je odgovorila zelo energično. In začel se je vesel boj, ko je nastopil v »Selskem Jinochu« »sovražnik ženskega rodu« A. Trn s celo družino »Bodla-

kov« (bodlak-osat) in naletel na »Selko«, do zob oboroženo, prekipevajočo ženske zgovornosti. Nastala je vesela vojska; šala, humor in dovtip je preveval obe stranki v javnih razgovorih, na shodih in v časopisih. Na shodu velehradskem 29. jun. 1908 so dekleta po svoji zastopnici M. Zakopalovi tolmačila svoje želje. Dovtipno je zavračala ugovore proti združenju ženske omladine in izjavila, da dekleta hočejo korakati po stopinjah prvih kristjank, ki so stale v bojih vselej v prvih vrstah in dajale svojim bratom poguma, da hočejo hoditi po stopinjah device Orleanske in končala: »Hočemo ohraniti priprostost in svežost dežele, a tudi spojit jo z izobrazbo, potrebno v današnji dobi. Tudi moramo nastopiti proti nekim gospodom, ki hočejo cirilometodijski značaj Morave uničiti v srcih mladine.«

Veseli boj je končal s kapitulacijo osrednjega odbora. Pravilom se je pripisal dodatek: Pokroviteljem (duhovnikom) krajevnih skupin se prepušča, da smejo ustanavljati v skupinah odseke za dekleta in fante.

Hitro je zrastle mreža skupin po Moravi in Šleziji. Agitatorična in organizatorična delavnost se je umaknila vzgojnemu delu. Časopis »Selski Jinoch« je odstopil svoj delokrog vzgojnemu listu »Naša Omladina«, zaželenemu v mnogih krajih: duhovne vaje, govorniške in gospodarske tečaje, delavne dneve in shode, posvetovanja, ki so se vršila z vedno večjim uspehom. Člane in članice smo ob vsaki priliki učili, da nas uspeh, ki smo ga dosegli, ne sme zagibati v brezdelje, ampak nas mora izpodbadati, nagibati k nadaljnjemu delu. Da vseh čaka še velika naloga: nele pridobivati novih članov, ampak znotrajnim preporodom vzgajati se za uspešno delo v javnosti. Da ni dosti, če v ta namen delajo le odborniki, ampak da mora biti vsak član naše zveze pospeševatelj naših stremljenj. Ker je vsakdanja skušnja učila, kako važna in nevarna življenska doba je vojaška služba za fanta, se je posvečala posebna skrb duhovnim vajam za rekrute. Z osebnim stikom, dopisovanjem in čitvom, ki se je pošiljalo v kasarne, je skušala naša zveza nevarnosti, grozeče v tej dobi svojim članom, zmanjšati.

Prišel je strašni svetovni vihar! Tisoči članov so odšli na fronto; doma ostali člani in članice pa so bili prisiljeni k težkemu delu. Nebroj skrbi in strahov jih je težilo. Prenehala je doba veselih slavnosti. Omladina se je zbirala k ganljivim pobožnostim za svoje člane, v tujini blodeče. Glavno Marijino božjo pot Hostyn,

sveti grič, spominjajoč na zmagoslavne boje naših prednikov za svobodo, so najbolj obiskovali, nele vojaki-omladinci, ko so šli v vojsko, ampak tudi njihovi sorodniki. Že koj po prvih bitkah so zaželeli vojaki, naj bi se njihovim padlim tovarišem postavil na Hostynu spomenik in so pošiljali prispevke od svojih skromnih prihrankov. Tako je skrbna omladina postavila »padlim bratom« dostožen spomeniki, delo prvakov čeških umetnikov; Jurkoviča, Köhlerja, zlasti pa Vosmika. S tem spomenikom je omladina objasnila svoje naziranje o tej tugepolni dobi. Medtem, ko so se drugi pogrezali vedno bolj v materialistično uživanje, je razodevala omladina svojo vero v posmrtno življenje in prepričanje, da iz tega prezgodnjega prahu vstane novo življenje večnosti. Na stotisoče molitvenikov, naboznih letakov in zabavnih knjig je razposlala po bolnicah in v zakope, stotisoče molitev in sv. obhajil je poslala k nebu in s svojimi vznešenimi pobožnostmi za vojne žrtve do danes kliče med besneči svet: Verujem v občestvo svetnikov, vstajenje mesa in večno življenje!

Naša mladina je vzljubila slovensko mladino. Berite naš list »Omladina«. Nobenemu slovanskemu rodu ne posveča tolike pozornosti. Vedno se ponavlja poziv — učite se slovenščine, gojite pismene stike. In tu pozivamo slovenske fante in dekleta — pošljite nam svoje naslove (na

»Ustredni kancelar sdruzeni venkovské omladiny« v Nové Říši- Morava) in mi vam bomo poslali naslove naših članov in članic, ki bi radi z vami dopisovali.

Še en predlog! Za časa največjega razmaha omladinskega združenja v l. 1909 si je omladina nabavila krasen prapor ter ga z nepopisnim navdušenjem in slovesnostjo, ki je prekašala vse dotedanje velehradske svečanosti, izročila velehradski stolnici, podobno, kakor se tam hrani prapor Poljakov iz bivše Rusije, prapor pruskih Poljakov, prapora ameriških Čehov in čeških kmetov, ki naj bi bil po sto in sto letih spominek idealnih stremljenj združene omladine in spoštovanja slovanskih apostolov. Naj ne bo daleč ta čas, ki prekosi vse, kar je videl Velehrad doslej! Naj pestrost narodnih noš, navdušenja in radosti žareča lica tisočev, vznešene besede govornikov, svečani spev, slavnostna godba, ogromni spreved, ki naj ga Morava, Šlezija in Slovakijska okrase z najlepšim, kar imajo in ki bo izpremenil velehradski dvor v livado najpestrejših cvetov — oznanja, da nese slovenska mladina naslovanski Velehrad svoj prapor, da ga postavi v stolnici poleg prapora češke, slovaške in poljske mladine, kot svoj svetli dar in znamenje zveste ljubezni nerazločljivega slovanskega bratstva.

Slovenski Orli in slovenske Orlice!

Rev. Kazimir Zakrajšek OFM. Urednik »Ave Maria« in »Edinosti« in tajnik Zveze Katoliških Slovencev.

Chicago, 30. maja 1920.

prestrašenim srcem smo vsi ameriški Slovenci čakali izida svetovne vojske.

Sicer smo zaupali v neskončno pravičnost božjo, da bo vendar enkrat maščevala krivice

tisočletne krute sužnosti, v kateri je stokal naš ubogi narod. Bili smo prepričani, da je mera hudobij prikipela do vrha in videli smo takoj ob začetku vojske nevidno roko, ki je pisala naši mačehi njen »mane, tekkel, fares«!

Toda vedeli smo pa tudi, da doma ne smete povedati svojih misli. Kakor kruta mačeha, bi Vas vaša vlada bila, ko bi le črhnila besedico o zahtevi svojih naravnih pravic. Saj smo čuli, kako nagnusno se je »katoliška« Avstrija spozabila celo tako daleč, da je vlačila duhovnike Gospodove izpred oltarjev, iz spovednic, iz prižnic, bolniških postelj ter izpostavljala javnemu sramotenju in jih metala v težke ječe, iz samega strahu pred to pravičnostjo. Kaj bi bila še le počela, ko bi narod zahteval svojih pravic! Gotovo bi Vas bili klali kakor živali.

Zato smo se pa mi ameriški Slovenci, vsaj zavednejši del, takoj ob začetku vojske zavedli, da je ta veliki čas naložil nam

veliko dolžnost, katero moramo izvršiti v imenu naroda doma. Zavedli smo se, da je sedaj, ko so Vam doma zamašili usta, da bi svet ne čul vaših zahtev po pravici, po svobodi, naša dolžnost, da mi v Vašem imenu stopimo pred svetovno javnost in zahtevamo pravic in svobode za Vas.

In storili smo to. Vsi, ki smo bili pri organizovanju Slovenske Narodne Zveze, ali Zveze Jugoslovanskih žena in deklet, ali ki smo bili pri Jugoslovanskem Narodnem Svetu v Washingtonu, smo se trudili in žrtvovali, smo delali, da bi Vaša čustva, Vaš zamorjeni klic po svobodi nesli pred celi svet.

In res! V našem velikem predsedniku Wilsonu smo dobili moža, ki je kot zgodovinar poznal naše žalostno in obupno stanje v ječi mačehe Avstrije in je rad poslušal naše zahteve, jih sprejel kot svoje zahteve, kot zahteve velike naše nove domovine Združenih držav in tako dosegel naše osvobojenje.

O tem našem delu doma malo ali nič ne veste. Zvez ni bilo, da bi bilo mogoče Vam sporočiti. Ko so se pa te zveze zopet odprle, je bilo pa preveč drugega novega dela, kakor da bi se mislilo na to, kar je bilo. Zato tudi ne veste, o tozadevnih trudih, bojih in žrtvah ameriških Slovencev. In za to se tudi ne gre. Dovolj je nam vsem, da to delo ni bilo zastoj, da smo dosegli, kar smo želeli — osvobojenje in zedinjenje vseh treh jugoslovanskih družin. Res više še nad delom naše mile domovine, nad našo lepo Primorsko in Istro črni oblaki italijanske sužnosti. Vendar narod kot tak je prost, je svoboden. In še polje po naših žilah junaška slovenska kri! Še so zdrave naše mišice! Še je košček jekla v domovini, iz katerega se bode lahko skoval meč, da bomo presekali krute vezi te sužnosti.

Zato mila naša stara domovina, mi ameriški Slovenci te pozdravljamo. Bog te blagoslovi! Mi, tvoji zvesti sinovi v tujini, se radujemo tvojega vstajenja! Živela! Bog in Marija naj te varujeta še skozi sedanje nevarne ure okrevanja, preosnovanja in poživljenja.

Toda ne smemo zamolčati, da je pri tem našem delu za osvobojenje in zedinjenje padla črna senca strahu in slutnje na naša srca. Bali smo se, da bi morda kljub vsemu temu delu in kljub vsem uspehom do sedaj vendar naš narod ne padel v drugo še hujšo sužnost in morda za vedno.

Na eni strani nas je strašilo vprašanje: Kakšne posledice bo pustila na našem

narodu svetovna vojska? Po vsaki vojski zraste korupcija. Ali ne bodo prekucuške ideje naših dni morda našle v našem izmučenem in sestradanem narodu rodovitnih tal, kjer se bodo zaredile in naredile iz naše Jugoslavije drugo Rusijo?

Drugi vzrok naše bojazni so bile pa žalostne razmere med nami ameriškimi Slovenci.

Prvi naseljenci v Ameriki so bili v veliki večini dobri, verni in pošteni Slovenci, ki so s krvavečim srcem prijeli za popotno palico in prišli sem, radi revščine, radi ljubečega kruha. Zato so se tudi tukaj zavedali, da so ljudje, da je nad Ameriko isti Bog, kakor nad domovino in da jim gori pod nogami isti ogenj večnih kazni, da jih tukaj čaka isti grob — kakor doma. Zato so ljubili svojo vero, hodili v cerkev, sprejemali svete zakramente — živeli katoliško. Zato so vse prve organizacije, katere so si ustanovili, katoliške. Časnik je bil katoliški.

Toda na nesrečo se naši ljudje niso naseljevali skupno, temveč so se razkropili po vsej Ameriki, tako da ga ne najdete mesta, kjer bi ne bilo tudi nekaj Slovencev. Tako se pa posamezne naselbine niso mogle organizirati v župnije, ki bi si bile dobile svojih dušnih voditeljev in svarivcev, ki bi jim nedeljo za nedeljo kazali pot poštenega in vernega življenja proti večnosti. Le malo slovenskih župnij imamo. Izvečine so ostali naši ljudje brez duhovnega kruha besede božje in brez krepil svetih zakramentov.

Kaj čuda, da je vspričo teh razmer začela pešati vera naših naseljencev in da so postali duhovno lačni.

Te razmere so pa znali premeteno izrabiti nekateri naseljenci, ki niso prišli sem zato, ker so bili doma revni, temveč zato, ker doma niso bili varni pred roko pravice, ali ker doma niso bili sposobni niti toliko, da bi si bili našli vsakdanjega kruha. Ti možje so videli v teh razmerah bogato polje, kjer bi se dalo z raznim izkoriščanjem in slepenjem lepo zaslužiti ali celo obogateti. Začeli so zato ustanavljati liste in časopise, ki so pot pripravili raznim najprej samo indiferentnim organizacijam, slednjič naravnost odpadniškim, kakor so nekatere svobodomiselnih in socialističnih organizacij. Njih delo jim je v resnici krasno uspelo. V najkrajšem času so zastupili velik del ameriških Slovencev s svojim radikalizmom, posebno pa z nekim sirovim sovraštvom do vsega, kar je v zvezi z vero in križem. Seveda so pa strašno divjali proti vsakem, ki se je upal

postaviti v bran temu njihovem početju. List »Ave Maria«, ki je bil ustanovljen zlasti proti temu toku, ima burno zgodovino bojev in trpljenja za seboj radi svojega nastopa, da bi omejil njihov vpliv in rešil, kar se da rešiti. Smelo bi lahko trdil, da jih je danes med nami ameriškimi Slovenci nekako 75 % ali versko popolnoma odpadlo, če ne, pa vsaj omrzlo, deloma se pa napojilo s sovraštvom do vere in Cerkve.

Kaj bode z domom, ako pride po vojski v vsako naših župnij vsaj samo kakih pet ali deset teh zastrupljenih verskih sovražnikov. Koliko gorja bodo povzročili!

Toda to narodno pohujšanje se ni omejilo samo na versko polje. Ti možje so šli dalje. Ko so narod odtrgali od Cerkve, so ga peljali dalje: — v socijalizem, v radikalizem. Pohujšali in okužili so ga tudi narodno. Mesto ljubezni do naroda in do domovine, dajali so mu nauk o internacionali. Učili so ga sebične koristi posameznega stanu postavljati nad splošne narodne koristi. Da, šli so tako daleč, da smo bili vsi prepričani, da so ti voditelji plačanci germanizma, plačani za to, da uničijo vsak pokret k edinosti in slogi, osvobojenje in zedinjenje vseh Jugoslovanov v eno državo. In res smo videli, kako so dosledno podirali edinstvo med ameriškimi Slovenci. Ko smo bili mi za naše narodno osvobojenje, bili so oni za avtonomijo pod Avstrijo. Ko je bilo naše osvobojenje že zagotovljeno, in smo mi zahtevali narodno zedinjenje, veliko Jugoslavijo, zahtevali so oni slovensko republiko. Ko je bila zedinjena Jugoslavija vkljub temu dosežena, in smo hoteli denarno priskočiti ji na pomoč, začeli so delovati za federativno republiko, in da bi preprečili finančno podporo domovini, začeli so pobirati milijondolarski sklad baje za »pravo svobodo« in za »boj proti Italiji«. Da, dosledno so šli dalje in razdirali in podirali vse, kar bi lahko združilo vse ameriške Slovence v eno vrsto, za eno stvar.

Da, z žalostjo in strahom smo opazili, da skušajo zastrupiti dušo slovenskega izseljenca s trupom absolutnega radikalizma in skrajnega socializma.

Zato smo se bali nesreče tudi od te strani. Njih časopisje je močno. Na razpolago imajo tri dnevnikove, med tem ko mi nobenega; več tednikov in en mesečnik. Denar imajo. Organizirani so. Med tem ko mi nimamo nič in ko smo needini in spimo. Ali ne bo vse to postavilo v nevarnost našo svobodo, naše zedinjenje?

Res nas je zveselilo, ko smo dobili

prva poročila iz domovine in smo Vas našli po dolgih letih zedinjene in složne, ko smo videli kako ste bili vsi navdušeni Jugoslovani.

Toda vedeli smo, da pride za tem prvem navdušenjem reakcija, da se tisočletne rane ne bodo samo z nekoliko »živio«-klici v enem dnevu zacelile, da pridejo nazaj boji, da pridejo k Vam naši tisočletni sovražniki, ki bodo skušali uničiti vse uspehe in vašo svobodo.

Zato smo pa s strahom pričakovali vsaki dan, da nam bodo časniki sporočili, da je v Jugoslaviji »zbruhnilo«, da se je razdiralnim rdečim močem posrečilo zastrupiti in zanetiti ogenj bratomornega sovražstva in boja.

V tem pa pride Vaše povabilo, dragi nam Orli in Orlice, na Vaš veliki tabor. O, ko bi vedeli, kako so se vsi zavednejši katoliški Slovenci zveselili tega Vašega povabila. Iznenađeni smo se vprašali: »Je li to mogoče? Po tolikih preskušnjah strašne petletne vojske? Po tolikem trpljenju? V toliki korupciji mladine, o kateri tožijo vsa poročila in vsi listi? pa da se dvigajo naši fantje in dekleta? Da jih je še toliko dobrih, da si upajo sklicati tako velikanski shod in pokazati tako javno svoje katoliško prepričanje? svojo vero v katoliška načela?«

Da, Bog bodi zahvaljen za to! Bog blagoslovi ta mlada srca naših Orlov in Orlic.

Naj povemo kar naravnost: ko smo čitali ta vaša poročila o velikanskih pripravah za ta Vaš tabor, dobili smo novo upanje v prihodnost našega naroda, v prihodnost Jugoslavije. Katoliški principi so nepremagljivi. Zato je nepremagljivo vse, kar je sezidano na teh principih. In ako so se enkrat naši fantje zavedli te resnice in se v tem velikem času oklenili teh principov in jih hočejo zanesti v svoje vsakdanje privatno in javno življenje, jih hočejo postaviti kot vogelne kamne svoje bodoče domovine, lepe Jugoslavije, potem pogum! Vse je rešeno! Zmaga je popolna! Prihodnost Jugoslavije zagotovljena.

Zato pa, dragi slovenski Orli in Orlice, bodite kar najiskrenejše pozdravljeni na tej svoji velikanski prireditvi! Mi ameriški katoliško zavedni Slovenci se vsi veselimo z Vami in bomo ta dan z Vami v duhu združeni. V Vas mi vidimo upanje naroda. Zato Vam kličemo: Fantje in dekleta naprej! V bojne vrste vsi, pod zastavo križa in zastavo Jugoslavije! V boj za obrambo svojih oltarjev in svojih ognjišč!

Ko bi prostor dopuščal, povedal bi Vam veliko o krasnih organizacijah naših

amerikanskih katoliških fantov, ne sicer slovenskih, ampak splošno katoliških. Povedal bi Vam o krasnem delu, katerega vrše te mladeniške organizacije za Boga in za domovino, za svojo Cerkev in za svoj dom. Vaše srce bi se ob krasnih zgledih navdušilo, ko bi videli, koliko imate stotisočev tovarišev, ki so še bolj navdušeni za iste vzvišene ideale, katere imate Vi pred seboj. Naj Vam omenim krasno organizacijo Kolumbovih vitezov, ki šteje do sedaj nekako 700.000 članov. Ni to sicer pristno mladeniška organizacija. Vendar je velik del članov fantov. Ta organizacija je steber katoliške Cerkve. To so prve vrste oklopnih jarkov svetega križa. Veliko je tudi Slovencev že članov te organizacije. Naj omenjam društvo Najsvetejšega Imena, ki šteje že nad en milijon članov, mož in fantov, katerega namen je predvsem mesečno ali pogosto sveto obhajilo. Koliko store ta društva za svojo Cerkev! Tudi med Slovenci imamo do sedaj nekako 16 takih društev, ki vsa dobro napredujejo. Naj omenjam Narodno Zvezo katoliških fantov, katera šteje do sedaj nekako 200.000 samih fantov, ki je jako podobna Vaši organizaciji.

Pravkar pa se je ustanovila velikanška organizacija vseh katoličanov cele Amerike, ki je znana pod imenom National Catholic Welfare Council. Ustanovili so jo naši navdušeni škofje, ki jo tudi vodijo. 25 milijonov dolarjev bodo nabrali prihodnje leto, da bodo izvedli vse načrte, katere imajo. In eden izmed teh načrtov je zveza vseh katoliških organizacij sveta v eno, torej tudi mladeniške, torej tudi Vaše. In povem Vam, da smo že sporočili tja o vsem Vašem delovanju in bomo skušali doseči, da se bode splela ožja vez med Vami in med katoliškimi fanti tukaj. In po tej organizaciji boste imeli večkrat priliko čuti o vsem tem, da boste videli, kaj in koliko store katoliški fantje po drugih deželah, da bode to navduševalo še vas, da boste šli za njimi enako navdušeni, enako junaški in enako požrtvovalni.

Da, fantje in dekleta! Veliki čas je tu za Vas! Čas katoliške zavednosti in katoliškega prepričanja. Svet je bolan! Brezverstvo ga je spravilo na težko bolniško postelj. Črna je prihodnost. Vendar samo eno je zdravilo za tega bolnika: Krščanstvo! Nazaj k Jezusu! Nazaj k Bogu! Mi katoličani smo edina rešitev sveta iz sedanjih homatij. Svet moramo pridobiti, da bo začel katoliško misliti in soditi, pa smo ga rešili. Zato pa, ako se katoličani ne prebude o pravem času, se ne zavedo te svoje

velike dolžnosti, ne nastopijo med narodi s svojimi idejami kot zdravilom, potem stojimo vsi pred velikansko katastrofo sveta.

Zato: Orli! Orlice! Naprej! Naprej po poti, katero ste nastopili! To je prava pot! To je pot uspeha in napredka, to je pot k popolni zmagi. Nesite tudi Vi v svoj narod kot zdravilo sedanje bolezni ideje Kržanega! Navdušite narod za krščanske principe in rešili ga boste.

Mi pa, ameriški Slovenci, Vam v tem slovesnem trenutku obetamo, da Vas ne bomo pozabili. S žalostjo priznamo, da nismo do sedaj storili za Vas, kar bi morali in kar bi se bilo dalo. Krive so tega naše lastne žalostne in neurejene razmere in naša neednost. Vendar jaz verujem v delo! Delati treba, pa se doseže, če tudi morda počasi in s težavo. Česar do sedaj nismo dosegli, dosegli bomo v prihodnje. Toliko Vas pa zagotovimo, da smete na nas računati. Lista »Ave Maria« in »Edinost« Vam bodeta ostala zvesta in bodeta vse storila, da Vam pomagata. Samo naprej!

Ko sem pred leti v neki slovenski župniji skonečeval tedenski sveti misijon, tedaj je prišel k sklepu tudi ondodni škof, da dá blagoslov in da spregovori nekoliko besedi. In pri tej priliki je rekel gosp. škof, dobri poznavatelj naše zgodovine: »Vi Jugoslovani ste lahko ponosni na svojo zgodovino. S krvjo je sicer pisana. Vendar je to zgodovina naroda-junaka. Stoletja ste stali na straži Evrope in s svojimi srci ste branili zapadno kulturo evropsko. Da, če je danes Evropa kulturna, Vi z Vašo krvjo ste ji jo kupili. In Evropa Vam teh nezmerljivih žrtev še ni plačala. Nasprotno! Še po strani Vas gledajo kot manj izobražene. Z nehvaležnostjo Vam plačujejo, ker pozabljajo, da so oni napredovali, ko ste Vi krvaveli. Vendar, Jugoslovani, ne bojte se! Vidim, da ste si v teh težkih stoletjih ohranili eno, in to poglobitno stvar: s v e t o v e r o ! Bratje, kjer je pa vera, tam je tudi upanje, tam je bodočnost. Jugoslovani, jaz vidim v zgodovini napisano va Vas krasno prihodnost. Zato, ohranite si še nadalje svojo vero in ne pozabite: kjer je vera, tam je tudi upanje, tam je tudi prihodnost.«

Naj te besede, ki so gotovo krasno zamišljene, povem tudi jaz Vam, dragi Orli in Orlice! Spomnite se na svoje junaške očete, ki so prelivali kri za to domovino, katero imenujete Vi sedaj Vašo! Bodite njih vredni sinovi! Tudi danes gore strašni kresovi po deželah Evrope, kresovi požarov rdečih prekucskih nauk, ki napovedujejo »rdečo« nevarnost. Na noge! Na delo! Na boj! Na obrambo!

K sklepu naj še opomnim: ne silite sem v tujino! Ostanite doma! Koliko krepkih fantov je pred leti zapustilo svoj dom, pa se bodo sedaj vračali domov uničeni telesno in dušno. Amerika pripravlja strožje postave za omejitve naseljenosti. Zato, fantje in dekleta, ne hodite sem v tujino iskat sreče. Imate lepo novo svobodno domovino. Oklenite se je s celim srcem!

Ostanite doma. Zavijajte svoje rokave, pljunite v roke in zagrabite za delo v tej svoji domovini in srečo boste našli tam. Na nas se pa obračajte za pomoč in kolikor bode v naši moči, Vam bomo vsikdar radi in z veseljem pomagali.

Živeli slovenski Orli!

Živele slovenske Orlice!

Bog in Marija naj Vas blagoslavljata!

Orlom izpod ameriške zastave.

Piše Rev. Jeronim Knoblehar.

o sem bil še doma v starem kraju, me je žalostna dediščina vojske, moralna propadlost velikega dela naše mladine bolj bolela, kot vse drugo poveljsko zlo.

Kaj bo z našim narodom, ko dobi ta mladina gospodarstvo v roke, ko bo ona odločevala z glasovnico v roki o bodočnosti naše osvobodjene domovine? Tista podivjanost, tista surovost, ki jo je vse polno, kamor stopiš — kamor pogledaš, kdo bi se ne zgražal? Ali so se zato trudili naši najboljši ljudje več kot 30 let, da bi v mladini položili temelje za boljšo bodočnost, da pa morajo sedaj gledati, kako so se temelji začeli pogrezati v močvirnih tleh spridenosti, povzročeni po vojski?

Bilo je po sramotnih dogodkih na Koroskem v majniku lanskega leta. Vlaki polni jugoslovanskega vojaštva; tiri zastavljeni s preklinjajočimi, klatajočimi slovenskimi vojaki, blizu njih četa mirnih, resnih bratov Srbov — vojniki. Nov vlak prihaja: kaj je to? Sama mladina v njih, v rudečem kroju. Sokoli? Ne, to so Orli, — poglejte njihove čepice. Kam se vozijo? Na Korosko, na vseslovenski tabor.

Na peron mariborskega kolodvora v tem prikoraka četa Orlov, da sprejme brate, ki prihajajo iz Kranjske. Kaj bo sedaj? Bo-li vojaška disciplina, ki je ravno takrat ali bilo v izobilju v jugoslovanski vojski, preprečila neljub zapletljaj mej obojo mladino? Že padajo od vojaške strani razni medklici, — tu — signal — in vojaštvo se vsuje v svoj vlak ter se odpelje. Hvala Bogu! —

Kak razloček med obojno mladino! In vendar jih je mnogo mej sedanjimi vojaki, ki jim je poštenje, vljudnost, nedolžna veselost srca sijala iz cvetočega obraza pred vojsko in predno so okusili moralo vojske. Danes pa taki! — Tedaj sem zopet sklenil, po svoji moči delati za orlovsko idejo mej slovensko mladino.

Prišel je klic iz Amerike: »Žetev je velika, dajte, pošljite nam ženjcev. Naše ljudstvo tu se vtaplja v socijalizmu prav poseben po naselbinah, kjer ni slovenskega duhovnika. Mi ne zmagujemo več s svojimi močmi: pošljite nam pomoči.«

Šel sem čez veliko lužo: eden izmed prvih rojakov, ki so po vojski odšli v Ameriko.

Koliko vprašanj, koliko odgovarjanja nanje! In potem v po več ur trajajočih predavanjih po raznih naselbinah o vojski, o njenem poteku, o Jugoslaviji, o njenem rojstvu, njenih potrebah, njenih sinovih, njenih hčerah. — Kaj? — to je naredila vojska iz naših ljudi? — Taka podivjanost? — Kaj bo iz tega? Ljudje božji! Pomagajte Jugoslaviji vzgojiti si novih ljudi, novih moči. Pomagajte zajezi povodenj, ki preti odnesti, kar je bilo prej našemu ljudstvu milo in drago, poštenje, krščansko življenje; pomagajte »Orlu« pozdraviti po vojski pohabljenе peruti, pomagli bote s tem našemu narodu zopet k vzletu za idejami, ki so večne, večno lepe, edini pravec njegove sreče. Mladina poštena, narod bodočih mož poštenja, narod vreden življenja, Pomagajmo mu zaceliti rane, ki jih je vojska zadala njegovi duši, pomagajmo vstvariti novo, krščansko organizacijo, ker stara je vsled vojske hudo trpela, onemogla.

Močna je stala pred nami Slovenija, ker je bila krščanska. Med vojsko so njeni vodniki legli v grob, njeni sinovi padali na bojiščih, ali, kar je še hujše, prišli domu, pohabljeni na duši in telesu.

Grozna je škoda, ki jo ima domovina na prej mnogih vnetih krščanskih možeh in mladeničih, sedaj spridenih zabavljačih čez vero, Cerkev in vse, kar jim je bilo prej dobro in sveto. Vojska nam je zastupila ne samo rod, ki je stal v vojni službi in trpel po vojnih taboriščih, ampak tudi mladino, ki je mej vojno doraščala.

Spomina vredno je, kar je povedal predsednik deželnega sodišča pri nedavni porotni obravnavi v Ljubljani. Rekel je, da se obtoženci zadnjih časov rekrutirajo večinoma iz vrst »vojne« mladine. Vojna je rakrojila etiške temelje družbe, zastupila je pravni čut, in zmedla vse pojme o poštenju. Z resignacijo povdarjajo sodni zagovorniki to dejstvo in ciniški odgovori obtožencev govore bolj kot vse. V istem času, ko se pred poroto razgrnja vsa gnjiloba teh mladih duš, sede v avditoriju polodrasli dečki, ki se naslanjajo nad »drznostjo« in premetenostjo obtožencev. Nizkotna radovednost, da pogledajo in ovohajo gnjilobno mlakužo zločina, vodi del mladine, »zlate mladine«, v porotno dvorano.

Še se dobe mladeniči in mladenke do brega duha, nespridenega srca, naš up, naša nada. Toda ti se gibljejo, se po razmerah morajo gibati v okuženem ozračju slabega zgleda, v vedni nevarnosti, da podležejo skušnjavi.

Pomačajmo rešiti, kar se da. S podpiranjem gibanja, ki ima namen zbirati mladino po izobraževalnih društvih, v Orlu, Marijinih kongregacijah. Sedaj ima mnogo teh društev komaj toliko članov, da je imena vredno, po nasprotnih pa se jih vse tere in moralno poginja.

Tu je treba od pomoči. Tu je torišče za prepotrebno, bogoljubno delo z zbiranjem mladine pod prapor krščanskega mišljenja.

Bogu in Cerkvi sovražni svobodomiselci vabijo mladino v svoja društva: tam jim poukom o telesnih vajah očito in prikrito vcepljajo v dušo mržnjo do vsega, kar je v nasprotju s svobodomiselstvom, t. j. z življenjem brez vere, po zgledu »žužka« brez Boga.

To sicer zagovorniki nasprotne organizacije taje; dejstva pa pričajo, da je res: kako naj si sicer razlagamo, da začne mladina Cerkvi hrbet obračati, ko se v omenjene organizacije vživi.

Nepodučeni ljudje podtikajo orlovski organizaciji politiško tendenco. Če je to politika: učiti mladino katoliške zavednosti, izobrazovati jo v govorniških nastopih, vezbati v pobijanju verskih ugovorov, bistriti jim duha po predavanjih in uriti jih v teles-

ni gibčnosti, ohraniti jih s tem zdrave na duši in telesu, — potem pozdravljamo to politiko kot edino pravo pot, da dobimo iz te mladine zavednih mož krščanskega življenja in žive goreče ljubezni do naše domovine.

Danes, ko se je posebno mej mladino naselil nekak čuden duh lahkotivja in lahkomišelnosti, ko se je spolno vživanje tako globoko vjedlo v mlada telesa, da vidimo že v nežnih fantovskih letih pogosto silno pokvarjenost, je naša mladinska organizacija nekaj, kar nam vzbuja nove nade, nove upe, da še ni vse izgubljeno.

Moderni pridigarji človeške sreče skušajo moralno pokvariti mladino, ker vedo, da jim pošten, čist mladenič ne bo sledil: zato mu je treba dušo umazati z moralnim blatom.

Orlovska ideja je v tem pogledu največega pomena za mladino, ker jo dviga nad to blato. Navdušuje jo, da se ji zdi sramotno in mladega junaka nevredno valjati se po tem grdem blatu in zapravljati tako zgodaj svoje življenske moči.

Zakaj imamo tu v Ameriki toliko odločno katoliških odličnikov, sodnikov, odvetnikov, zdravnikov, ki so res navdušeni katoličani? Je-li je to zasluga, sad dela od danes? Ne, temveč sad dela od včeraj. To je sad vzgoje mladine. Kaj boste naredili z moralno propalim in neidealno vzgojenim fantom, ki misli samo na ples, kateremu je ves ideal žensko krilo, ženski lasje? S takim fantom je vse zgubljeno.

Komunizem se širi po Jugoslaviji, o tem poročajo tukajšni listi z vidnim veseljem. Govori se javno, da je bil denar za »milijonski fond« nabran ne za propačando proti Italijanom v osvoboditve naših bratov po zasedenih krajih, ampak za komunizem in boljševizem v Jugoslaviji.

Z denarjem ameriških Slovencev, pri katerih mnogokrat res levica ni vedela, za kaj je desnica dala, ker so jih goljufali, im prikrili pravi namen zbirke, se je skušala pripraviti komunistična revolucija doma.

Z nabiranjem darov za orlovski sklad skušamo popraviti krivico in škodo, ki so jo domovini mnogi naredili nevede in nehote.

Mednarodno zborovanje orlovskih zvez iz celega sveta! — Krasna misel! Naj naša mladina vidi, da ni osamljena v stremljenju za pravimi ideali, ampak da z njo soglaša na tisoče drugih mladih src iz vseh katoliških narodov sveta. Naj tudi naši narodni nasprotniki vidijo, da ima mali, pa žilavi slovenski narodič zveze z vsemi plemenitimi dušami drugih velikih naro-

dov, ki pač tekmujejo s svojimi sosedi na umskem in gospodarskem polju, ne mažejo pa škita svoje časti z ropanjem tuje zemlje in zaslužnjenjem naroda, ki se braniti ne more. Zato je prav, da naših najbližjih sosedov ne bo na zborovanju.

Naši v stari kraj vračajoči se rojaki srčno želijo, da bi jim bilo mogoče priti domu ravno ob času zborovanja. Dosedaj

se jih je prijavilo preko 200. Udeležilo bi se jih še več potovanja, ako bi bile potovalne razmere bolj gotove.

Mi drugi pa, ki nam ne bo mogoče osebno biti pri vas ob največjem slavlju orlovске ideje, bomo v duhu prisostvovali in želimo, da bi se v tem slavlju vnelo srce vsakega zavednega, krščansko mislečega mladeniča — za Orla!

»Fantje, jaz sem mlad!«

(Besede dr. Krekove o samem sebi.)

Prof. Ivan Dolenc:

Beograd, 15. junija 1920.

redništvo »Mladosti« je želelo, da pride v slavnostno številko orlovskega glasila tudi članek o umrlem ljubljencu mladine, o našem Kreku. Prav je imelo. Ne bilo bi lepo,

če bi se ob velikem slavlju mladine ne spominjali njega, ki je mladino tako ljubil, ki je vedno rad mednjo zahajal, se najbolje počutil v njeni družbi in imel mednjo toliko prijateljev, moža, ki je bil vse življenje mlad!

Neki dijak je ohranil v »Slovenecu« — ne vem se več spominjati na letnik in še manj na številko — o Kreku tole mično zgodbi. Doktor je prišel na sestanek naših dijakov, se odkril in jih pozdravil z besedami: »Fantje, jaz sem mlad!« Zastonj je ugovarjala pleša, ki se mu je belila na čelu, tej smeli trditvi; kajti za njeno resničnost je govoril veseli, smejoči se obraz, zánjo so govorile živahne, svetle oči; o doktorjevi mladosti je pričala nesklonjena postava in hitre, prožne kretnje; mladost je odsevala iz dovtipnih besed, iz naglega, pol resnega pol šaljivega odgovora na vsako vprašanje. Ker je bil sam mlad, se je tudi tako dobro počutil v družbi mladih.

Grški modrijan Platon je menda rekel, da store vse, kar je velikega, mladi ljudje. Kakor se to na videz sliši neverjetno, tako je pravzaprav naravno. Kajti mlad človek ima v sebi dovolj moči in vidi pred seboj še dolgo življenje, tako da misli, da ima dovolj časa na razpolago za izvršitev smelih načrtov.

To resnico je dobro poznal Krek. Ve-

del je, da je v mladini požrtvovalnost, da je v nji navdušenje za vse dobro in lepo. Mladina ne računa pri vsaki stvari, koliko ji bo to vrglo v denarnem oziru. V juliju l. 1908. se je vršila v škofji Loki javna telovadba Orlov. Nastopnega dne je predaval Krek na orlovskem poučnem tečaju v dvorani loškega izobraževalnega društva. Tisto predavanje spada med najlepše Krekove govore, kar sem jih jaz slišal. O njem je rekel neki akademik, da se je na tem poučnem tečaju pri Krekovem govoru naučil toliko, kakor na vseučilišču v enem polletju.¹

Tukaj je Krek tudi naglašal, kako je baš mladost ona doba, ko je človek sposoben za delovanje v organizacijah. Približno tako-le je govoril Krek Orlom: »Vi ste prišli sem na svoje zborovanje od daleč; zamudili boste dobra dva dni časa, porabili nekaj denarja in se tudi precej utrudili. Starejši človek bi v takem slučaju računal: »Toliko in toliko bom porabil, toliko in toliko bom zamudil časa; s potovanjem so združene te in te neprijetnosti« itd. — vsa harmonika človeške sebičnosti začne svirati. Fant pa reče: »Treba je iti — zato grem! Korajža velja! Za našo stvar se moramo zavzeti!«

Ne vem več, pri katerem pisatelju sem bral tole sentenco: prve misli so najboljše ali najslabše, ker pridejo naravnost od Boga ali naravnost od hudiča. Človek

¹ Škoda, da govor ni nikjer objavljen v celoti. Precej obširen izveček iz njega je prinesel »Slovenec«. Jaz sem takrat napisal ta govor na podlagi svojih zapiskov med predavanjem in poslal rokopis »Zori«, ki ga je pa samo deloma — v kolikor se tiče dijaštva — objavila, češ da ostalo ne spada v dijaški list. — Ker pišem te vrstice v Belgradu in mi tu ni dostopen ne »Slovenec« in ne »Zora«, podajam vsebino Krekovega govora samo prosto po spominu.

se pa redkokdaj drži prvih misli, ampak doda nekaj iz svojega, tako da nastane plehka stvar, ki ni ne od Boga in ne od hudiča, ampak od vsakega nekaj. — V mladini je moč, da dostikrat gre za tisto prvo mislijo, ki je prišla naravnost od Boga.

Človek je lahko po letih star, a duševno mlad, kakor je tudi lahko po letih mlad in duševno star. Na nekem našem gledališkem odru so stavkali igralci. Prišel je mednje Krek in razpravljal v kratkem govoru z njimi o stavki. Rekel jim je med drugim: »Kadar človek začne gledati nazaj, kaj je že vse storil, takrat je star. Mladina gleda naprej, koliko dela jo še čaka. Fantje, bodite mladi!« Po tem govoru je štrajk prenehal sam od sebe.

Krek je bil sam mlad takorekoč vse življenje. Ni živel celih 52 let. Kdor je opazoval njegovo živahnost, veselost in delavnost, je moral reči, da se mu leta do približno njegovega 48. leta niso skoro nič poznala. L. 1908. so praznovali duhovniki, ki so bili posvečeni s Krekom vred l. 1888., dvajsetletnico svojega mašniškega posvečenja. Bil sem na Pertovcu, in govorila sva o poti v Polhov Gradec, kjer se bodo bivši sošolci zbrali pri tamošnjem župniku. »Moji sošolci iz semenišča so že postarani; jim že gre čez poldne! Pri meni pa je ura še deset!«

Tako svežega in mladega se je čutil Krek še v svojem 43. letu. Žalibog pa je prišla nadenj 5 let pozneje bolezen (popajanje žil), ki je v zvezi z duševnim trpljenjem in stiskami, ki jih je prestopal med svetovno vojsko, napravila nenaden konec njegovemu življenju sredi najživahnejšega dela. A tudi bolezen je prenašal junaško.

Drugače je pa res prihajal Krek iz Selc v Ljubljano »kakor moč in zdravje« (A. V. v knjigi »Ob 50-letnici dr. J. E. Kreka«, str. 42). V njegov nastop je bil fantovski. Hvaležna naloga bi bila, če bi človek poskusil opisati Kreka s tega stališča: kako so se kazale na njem najlepše fantovske lastnosti. Oziroma se v ta namen na nekaj fantovskih lastnosti!

Fant je pogumen. Najsi ga čaka težko delo, dolga pot, nevarno podjetje — vsega se pogumno loti.

Tak je bil tudi Krek. Šel je na shod, kamor je bilo treba, pa najsi so bili tam nasprotniki v večini, najsi so metali nanj konjske »fige« — to se mu je zgodilo nekoč v neki vasi na Gorenjskem — in najsi je izvedel, da se nasprotniki pripravljajo,

da ga bodo vrgli iz dvorane. To slednje mu je pretilo nekoč na Jesenicah. On pa je s svojim govorom nasprotnike tako poparil, da so jo sami drug za drugim osramočeni odkurili iz dvorane. Koncem govora je Krek pokazal, da je poučen, kaj se je pripravljalo proti njemu, in je rekel: »Toliko sem se že v svojem življenju trudil za delavske koristi, da ne vem, kako pridem do tega, da bi moral svojo osebo svobodo z rokami braniti proti delavcem — pripravljen sem pa tudi na to!« Seveda se ga ni nikdo lotil.

Tak pogumen nastop je vedno rodil sadove. Krek je razginal predsodke proti našemu gibanju baš tam, kjer je bilo najbolj potrebno, kjer je bil terorizem nasprotnikov največji. Marsikakemu dvomljivcu so se ob taki priliki odprle oči; našim pristašem pa je zrastel pogum. En tak shod je pomenil dostikrat to, da je bil terorizem zlomljen, da so bila tla pripravljena za našo organizacijo. Ko se je v Ljubljani pri neki seji oglasil k besedi zastopnik naše organizacije v Žireh, je Krek z velikim veseljem povedal: »Poglejte, tale mož zastopa danes našo organizacijo v Žireh, kjer so nekdanje name metali konjske »fige!«

Fant je vesel. Zavest zdravja in moči, misel, da mu vesti ne teži nobena stvar, ki bi mu grenila spanje, mu vedri lice.

Krek ni bil samo sam veselega duha, ampak je prinesel veselost tudi drugim, kamor je prišel. Njegov sošolec župnik Pfajlar v Dražgošah je pripovedoval, kako so ga bili že kot bogoslovca povsod veseli, kamor je prišel. Z njim je prišel humor, zabava, smeh in dovtipnost. Tak je bil Krek tudi pozneje. V nobeni družbi ni bilo toliko neprisiljenega smeha kakor v njegovi. Če je človek napravil kako nerodnost, se je znal Krek iz nje ponorčevati tako ljubezno in dovtipno, da se je dotičnik sam zabaval, ko je videl smešnost svojega dejanja v svetli luči doktorjevega humorja.

S Krekom je bilo res prijetno skupaj delati. Nad vsem, kar je storil, je plavala neka vedrost in zaupanje, da se bo dobro izteklo. Na njegovem delu je bil očitno blagoslov božji.

Fant je viteški (kavalirski). On sedaj že nekaj pomeni; dorastel je, pripravlja se za ženitev. Ugajati hoče ne samo po svoji telesni postavi, ampak tudi po duševnih vrlinah. Fant drži na svojo čast. Ničesar ne sme storiti, kar bi kazalo v njem malenkost, siten značaj,

kar bi ga delalo v očeh drugih čemernege, boječega, preobčutljivega. Pripravlja se za čas, ko bo mož, ko bo vodja družine, ko bo skrbel za druge.

Na Kreku sem dostikrat občudoval, da ni bil nikdar ne malenkosten, ne siten. Najsi mu je bil kak obisk ali kak govor v debati dostikrat precej neprijeten, je vendar vse potrpežljivo prenašal in vedno pokazal v fini obliki dotičniku neumestnost njegovega nastopa.

Nikoli ni iskal zase kake ugodnosti, ampak je, kakor pravi fant, raje usluge izkazoval, nego jih sprejemal. Prinesel sem mu nekoč na Prtovč debelo, pravkar dozorelo hruško. Niti te hruške ni hotel sam pojesti, ampak jo je razrezal na toliko kosov, kolikor je bilo ljudi v sobi.

Vozili smo se v juniju 1914 v prenapolnjenem potnem avtomobilu iz Ljubljane v Krašnjo; doktor je imel takrat shod na Limbarski gori. Kmalu vstopi šibka kmetiška deklica kakih 14-ih let. Doktor je takoj vstal in ji rekel, naj sede. Deklica se je branila. »Punica, le sedi in Boga hvali, da si ženska!«

Na že omenjenem orlovskem tečaju v škofji Loki je opozarjal fante, naj bodo do žensk kavalirski v najlepšem pomenu besede. »Fantje! Ljubezen ni za šalo! Če si rekel deklici: 'Deklica, ti si moja!' — potem je tvoja za celo življenje. Spoštovanje do ženske ti nalaže že misel na mater, ki je dala zate toliko srčne krvi!«

Na svojo čast je gledal Krek na ta način, da ni storil ničesar, kar bi mu delalo nečast. Rad je odpustil, če se je kdo pregrešil proti njegovi osebi, ni pa dovolil, da bi bil kdo kakorkoli sramotil njegovo stranko, njegov narod ali njegovo vero. »Če kdo razžali mojo osebo, mu jaz lahko odpustim. Če pa napade moj narod, mojo vero, mojo stranko, mu tega jaz ne morem odpustiti, ker ni razžalil moje osebe, ampak moram proti temu nastopiti. Sicer ne branim tega, kar sem dolžan braniti.«

Bilo je spomladi l. 1907. Na Dunaju se je vršil sestanek vsega jugoslovanskega di-

jaštva za slovensko vseučilišče. Tedaj se je zgodilo, da je nekdo v svojem govoru na zborovanju, kjer je bilo tudi precej akademikov in nekaj občinstva našega mišljenja, napadel Slovensko ljudstvo stranko. Takratni predsednik zborovanja ga ni poklical radi tega k redu. Povedali smo to Kreku, ki takrat ni bil navzoč. Silno ga je to ogorčilo. »Če bi bil jaz zraven, bi bil zatulil kakor vol, udaril ob mizo in zaklical: 'Če nas vabite, nas ne žalite in ne izživajte!' — ter odšel iz dvorane!«

Menda je bilo istega leta, ko se je vršil v poletju na Jesenicah občni zbor Slovenske krščansko-socialne zveze. Dr. Krek je prišel na občni zbor precej pozno s Pertovča in slišal, da so nasprotniki zborovalce na ulicah izzivali. Takrat so na naši slavnosti nastopili tudi novoustanovljeni Orli. Krek jih je bil vesel. On, ki se je vedno boril za svobodo in jo ljubil iz srca, ni prenašal nikakega terorizma, naj je prihajal od koderkoli. Zato je rekel v nagovoru na Orle, da so Orli potreben del naše organizacije, da smejo tistemu, ki za druge razloge noče biti dostopen, pokazati z dejanjem, da nas pri naših zborovanjih ne bo nihče napadal in sramotil!

Vir Krekove neizčrpne mladosti je bila njegova živa vera v Boga. Zavedal se je, da je na pravi poti, da mora imeti stvar, za katero se trudi, popolnoma brezdvomno uspeh. Kdaj pride uspeh in v kaki obliki, to je stvar Boga. Človekova stvar je samo, da dela tako, da bo njegovo delo Bogu všeč. Zato Krek ni preveč triumfiral ob času uspeha in se ni žalostil nad neuspehom, ni se prepiral z Bogom, ali ima njegovo delo zadosti uspeha ali ne. Vedel je samo to, da nobeno dobro delo ne ostane nepoplačano, dasi Bog ne plačuje vsake sobote.

Zato je bil vedno pogumen, vedno vesel, vedno kavalirski tudi v boju.

Uspeh Krekovemu delu ni izostal. Tudi veliki orlovski tabor v Mariboru v svobodni Jugoslaviji je v enem oziru še uspeh dela našega velikega Orla, ki je kraljeval nad nami kakor še nikdo pred njim.

Vzmik, vzlet in polet Orla.

September 1905 — julij 1920.

Jernej Hafner.

»V trudu in znoju, polnem radosti,
domu gradimo slavo in čast!«
Orlovska himna.

Orl je organizacija slovenske katoliške mladine v okviru »Slovenske krščansko-socialne zveze«, ki ima namen širiti katoliško prosveto med Slovenci po geslu: »Z Bogom za narod!« Načrt katoliškega prosvetnega dela so podajali našim kulturnim delavcem katoliški shodi, ki so obenem presoiali delo preteklosti in določali vsebino, smernice in načine kulturnega dela za narod in njegove svetlinje v bodočnosti. Dr. Krek, najodločnejši izvršitelj sklepov naših katoliških shodov, je ustvaril svojemu narodu zvezo vseh katoliških prosvetnih društev in jo vodil do izredno plodovitega razvoja. S. K. S. Z. je eno največjih del dr. Kreka, podlaga vsem drugim našim organizacijam. Letni občni zbori S. K. S. Z. podajajo s svojimi debatami in resolucijami verno sliko logičnega razvoja prosvetnega dela iz programa S. K. S. Z. in obratno, izpolnjevanje programa na podlagi izkušenj dela. Leto za letom se je S. K. S. Z. izpopolnjevala z novimi odseki, ki jih je rodila potreba časa in zahteval razvoj programa — kakor poganja plodovito drevo vedno nove vršiče in veje. Pod Krekovim vodstvom se je razvijala kakor svetopisemsko gorčično zrno; »zrastlo je in postalo večje kakor vsa zelišča, in postane drevo tako, da pridejo ptice neba in prebivajo na njegovih vejah.« Ptice neba, ki prebivajo na vejah S. K. S. Z., so tudi — Orlji.

4. sept. 1905. je urednik dr. A. Korosec na letnem zborovanju S. K. S. Z. v Mariboru kot predavatelj o druženih zabavah izjavil v pričo 1500 zborovalcev: »S. K. S. Z. je načeloma prijateljica telovadbe; priporoča svojim društvom, da ustanove telovadne odseke; z že obstoječimi telovadnimi društvi (t. j. Sokoli — op. pis.) bodo naša društva vedno živela v prijateljskih odnosajih, če v njih ne vlada našim načelom sovražni duh.« In nastopil je knjigovodja Podlesnik Ivan ter zaklical svoj dalekhsežni sklep: »Nastopili bodo

naši krožki in vzdignili bodo svoje perotj kot ponosni orli.« V seji odbora S. K. S. Z. dne 12. nov. 1905 imenovani pripravljalni odbor (Podlesnik, Smolnikar, Štefe) je neumorno in spretno delal, tako da je 18. nov. 1906 dr. Krek, predsednik S. K. S. Z. otvoril slovesno prvo telovadnico v ljubljanskem Unionu in jo izročil prvemu odseku telovadcev z naročilom: »Upam, da boste iz Ljubljane zanesli tudi v širše narodne sloje zanimanje. Telovadna panna izobrazovalnega dela mora postati last celega naroda!« Podlesnik, predsednik prvega telovadnega odseka in ustvaritelj naše telovadne organizacije, nje duša do leta 1919, je napovedal: »Naša zvezda vodnica je izobrazba telesa in duha k delavni ljubezni do domovine in naroda.« Dr. Krek in dr. Korosec, stvaritelja narodnega napredka na toliko drugih poljih, sta pomagala tudi Orlu iz kraljestva misli in načrtov na svetli dan dejanja. Orlji smo ponosni na svoj vzmik v dejansko življenje, ki se je dovršil v znamenju dvojčkov!

Pod vzornim, večjim vodstvom gibčnega Podlesnika je prvi vadiateljski zbor neprestano tekal po deželi, da položi temelje telovadnim odsekom tudi po drugih krajih, kakor je naročil dr. Krek. V. Jeločnik in A. Porenta sta hodila poučevat v št. Vid, A. Jeločnik na Jesenice, P. Kržan v Radovljico, L. Pavlin v Škofjo Loko. Odsek v Trbovljah je vzgojil P. Kržan, odsek v Trzinu Pavlin. Goriška odseka Miren in Števerjan je izvežbal A. Jeločnik, v Vipavi pa je vodil štirinajstdnevni tečaj Kržan. Štajerski odseki so poslali za 14 dni dva člana (brata Jos. Pišeka in Tinčeta Pintarja) v Ljubljano, kjer sta jih vežbala Kržan in Pavlin. Poleti 1908 so prišli za en teden v ljubljansko šolo štirje telovadci pod vodstvom St. Dostala iz Metlike; prinesli so seboj tamburice. Učila sta jih Kržan in A. Jeločnik. Fante v Horjulu je izvežbal Stanko Vrhovec. L. 1909. sta se vršila dva tedenska tečaja v Ljubljani pod vodstvom V. Jeločnika in Kržana, v Gorici pod vodstvom Kržana in Terseglava, urednika »Mladosti« prvih let. L. 1910. sta vodila tečaj v Celovcu Kržan in Janko Klinar (Jesenice). Iz teh tečajev so izšli mnogi dobri in marljivi voditelji, ki so dvignili celo vrsto odsekov k vzletu in daljnem poletu širom Slovenije. Mnogo je

pripomoglo k vzletu Orla tudi izmenjavanje za organiziranje sposobnih telovadcev, katerim se je preskrbelo službe v krajih, kjer naj bi se osnoval nov odsek. Iz dežele so pošiljali nadarjene fante v Ljubljano učiti se kake obrti ali rokodelstva, obenem pa tudi telovadbe; izučeni so zopet šli na deželo v delo k mojstru, kjer so jih novoustanovljeni odseki najbolj potrebovali.

Ljubljanski odsek je že 1. 1906. pomagal ustanoviti in vezbati odsek v št. Vidu; v nedeljo dne 26. maja 1907 sta že združena prva dva odseka priredila javno telovadbo v Unionu. Nastopilo je 60 telovadcev ob spremstvu godbe pod vodstvom načelnika Perdana. Navzoči so bili tudi številni odposlanci podeželnih izobraževalnih društev, ki so ponesli navdušenje za telovadbo seboj domov. Dne 25. avgusta istega leta so nastopili telovadci odsekov Ljubljana, št. Vid in Jesenice pred 2000 gledalci iz cele Slovenije na Jesenicah, ob priliki otvoritve »Delavskega doma« in desetletnice Katol. delavskega društva. V l. 1907. je širil Podlesnik telovadno gibanje s »Pismi mladini« v »Domoljubu«. Dne 29. septembra 1907 se je ustanovil deseti odsek v D. M. v Polju; 10. novembra 1907, torej komaj eno leto po ustanovitvi prvega odseka, pa je sklenilo 12 odsekov Zvezo telovadnih odsekov (Z. T. O.) v Unionovi telovadnici, kjer se je zbralo 140 zastopnikov odsekov, ki so štelili ta čas 400 telovadcev.

Z. T. O. je dobilo telovadno gibanje S. K. S. Z. potrebno središče in podlago za mogočen polet širom Slovenije. 26. marca 1908 je naznanil neugnani Podlesnik: »Po naši organizaciji naj odpadejo meje, ki dele Slovenstvo, naj se uresniči ideal zedinjene, trdne, nepremagljive Slovenije, ki naj bo ponosna hiša v ponosni hiši slovanstva« — in napovedal, da dobe telovadci svoje glasilo »Mladost«, ki bo pod uredništvom Franca Terseglava pisala v slovenskem, krščanskem in demokratičnem duhu apologetične, sociološke in tehnične članke, prinašala pisma mladini, dopise odsekov in v podlistku primerne povesti. Dne 4. aprila 1908 je izšla prva številka »Mladosti«, ki je izhajala 1. in 3. soboto v mesecu do l. 1912.; s šestim letom 1913 pa je začela izhajati le enkrat na mesec, od l. 1914. (VII. leto) v nekoliko manjši, a finejši obliki, s slikami. Dne 26. januarja 1908 si je seja Z. T. O. sestavila bogat načrt dela: ustvaritev pevskega zbora, zveznega prapora, javno telovadbo poleti v Škofji Loki, svojo himno, ki jo je spesnil

ženialni dr. Lampe (»Dvignite Orli«...) in svoj kroj. Dne 5. junija 1909 so Orli na čelu 11. številke »Mladosti« brali prvič svojo himno, prve telovadce v kroju pa se je videlo že 25. marca 1908 v Trziču, kjer se je vršila 3. seja Z. T. O. Izrednega pomena za hitri in mogočni razvoj Z. T. O. je bila javna telovadba 26. julija 1908 v Škofji Loki, kjer je pred očmi 5000 gledalcev iz cele Slovenije nastopilo 300 telovadcev in korakalo 171 Orlov v kroju. Poročilo o II. občnem zboru Z. T. O. dne 15. novembra 1908 v Unionu (v 17. številki »Mladosti« 1908) je imenitno spričevalo za ogromno delo, ki ga je izvršila Z. T. O. v prvem letu svojega obstoja. Nasprotniki katoliškega in demokratičnega gibanja sploh so na vse mogoče načine izkušali cnemogočiti ali vsaj zavreti zlasti telovadno gibanje v S. K. S. Z. Meščanski liberalizem je izrabljal Sokola v političnem boju zoper naraščajoče krščansko-socialno gibanje. Že na ustanovnem zborovanju Z. T. O. 10. nov. 1907 se je povdario, da »je Sokolstvo udinjano politični stranki, ki ljudstvo sovraži in se veže v boju zoper ljudske pravice z Nemci graščaki«. Telovadno gibanje med vernim kmečkim in delavskim ljudstvom je zaspanega meščanskega Sokola razjarilo in nagnilo k novemu življenju in delni demokratizaciji. Nasproti Orlu pa je nastopil Sokol, podprt z nebrojnimi napadi v liberalnih listih, najprej z zasramovanjem, potem s pretnjami in dejanskimi napadi, nato je poskusil izlepa z vabljenjem k združitvi obeh telovadnih organizacij in šele, ko je skrhal zastoj ta kopja, se je vrgel na edino pametno in pošteno sredstvo: začel je z delom tekrovati. Na pretnje in zasramovanja pa mnogi člani Sokola, zlasti pa dopisniki v liberalnem časopisju, še do danes niso pozabili. Ne morejo doumeti, da bi mogel imeti poleg njih tudi kdo drugi svobodo in pravico, da snuje svojo telovadno organizacijo, zlasti če ji da samolasten program in ustroj. Dne 8. decembra 1908 je peljal predsednik Z. T. O. člane predsedstva k presv. g. knezoškofu dr. Jegliču, da zatrdi svojemu nadpastirju zvestobo telovadcev veri in Cerkv. G. knezoškof je izjavil, da ga izredno veseli ta mladeniška organizacija, »biser med našimi organizacijami« in začrtal smer duševnega razvoja Orlov z besedami: »Kakor so bili Sokoli pijanirji liberalizma in hočejo biti sedaj pijonirji svobodne misli, tako naj bodo mladeniči telovadnih odsekov pijonirji krščanskih načel in krščanskega življenja.«

Pri seji odbora Z. T. O. v Kamniku dne 18. oktobra 1908 se je naštel že 34 odsekov. Dne 8. avgusta 1909 pa je nastopilo ob priliki zleta Z. T. O. v Kamniku že 900 Orlov (polovica v krojih) v sprevedu in 396 na telovadišču, kjer se je zbralo okrog 10.000 gledalcev. Odsekov je štela tačas Z. T. O. že 92. V novembru 1909 se je udeležilo 80 Orlov iz 58 odsekov mladeniškega tečaja v Ljubljani, ki je trajal 14 dni in je obilo pripomogel k notranjemu in zunanjemu razvoju Orla. V nedeljo dne 21. novembra 1909, po sklepu tečaja, je dospela med občinstvo, ki je občudovalo nastop udeležencev tečaja in se z njimi bratilo na veselici v Unionu, vesela vest, da se je prav ta dan dvignil k poletu prvi češki Orel na Dunaju, pozdravljen od slovenskih Orlov visokošolcev. Po vzoru slovenske telovadne organizacije so osnovali voditelji kršč. socialnega gibanja med Čehi češkega Orla. S posredovanjem poslanca dr. Korošca so si Čehi nabavili od naše Z. T. O. naša pravila, tiskovine, kraj in druge potrebščine ter navodila. Ves čas razvoja do danes, ko šteje čehoslovaški Orel že nad 40.000 članov, je slovenski Orel ostal v bratskem stiku s češkim Orlom. K vsem večjim prireditvam so se pošiljali zastopniki ali cele deputacije. Na slov. hrv. katoliškem shodu v Ljubljani je korakalo 24. avgusta 1913 nad 300 čeških Orlov in Orlic, na telovadišču pa je nastopilo 13 Orlic in 100 Orlov.

Dne 19. marca 1909 je 120 zastopnikov odsekov zborovalo na Boh. Bistrici pet in pol ure. Deloma že izvedena prva revizija odsekov je omogočila temeljite, stvarne sklepe, potrebne za daljnji polet Orla. Najvažnejši so: upelje se naziv »Orel« (odsek Orel, Zveza Orlov), obvezni so fantovski večeri, poslovne knjige, vstvarijo naj se okrožja, povsod naj se vpelje in skrbno goji naraščaj. Izredne važnosti za notranjo utrditev in poglobitev orlovstva je »Zlata knjiga«, ki jo je kot orlovski katekizem napisal urednik »Mladosti« France Terseglav in je izšla v avgusta 1910. Isto leto je izdal Podlesnik »Mladeniško telovadno organizacijo« (orlovski poslovnik), ki je uredila zunanje delo in omejila kvarno negotovost in nejasnost glede pravic in dolžnosti posameznih odbornikov in odborov. Koncem 1910. leta je ugotovil IV. občni zbor Z. T. O. (zdaj že Z. O.), da obstoji 128 odsekov, ki imajo 82 drogov, 56 bradelj, 18 krogov; članov 3691, telovadcev 2526, trobentačev 240, krojev 1887, »Mladosti« 1171, zletov 473, telovadnih nastopov 151, predavanj 661. V maju 1909

sta si izmenjali prvič pozdrave slovenska in francoska katoliška telovadna zveza; ostali sta do danes v stiku in bosta gotovo v bodočnosti še tesneje sklenjeni v mednarodni zvezi katoliških telovadnih organizacij. Med Hrvati se je v l. 1911. začelo gibanje, slično našemu, v Dalmaciji; na katol. shodu 1913 je bilo zastopano. V l. 1910—11. se je orlovska organizacija izpopolnila z ustanovitvijo podzvez (6), začela je snovati orlovске godbe in »čebeliče«, uvedla nove rogove (5 vrst) ter začela temeljito s tehničnim delom; izdala je svoj narodni kolek in diplome za člane. Ob 5 letnici 1911 je vodil orlovsko zborovanje dr. Krek in govoril g. knezoškof dr. Jeglič. O. Z. je tačas štela 148 odsekov s 4025 člani, 2694 telovadci, 2410 kroji, 1402 »Mladosti«. Izdala je poslovnik za Podzveze in je stopila v tesnejši stik z organizacijami katoliških dijakov, učiteljev in delavcev. V letih 1911 do 1913 je vršila Z. O. marljivo svojo novo nalogo; organiziranje odsekov na podlagi poslovnika in Zlate knjige. Prva leta se je razvijalo njeno delovanje na široko, zdaj je začela delati na globoko; tako tehnično tako tudi organizatorično se je marljivo gradilo. Namesto zveznega zleta je pohitelo l. 1912. jesni 200 Orlov na euharistični kongres na Dunaju, kjer so se sestali s češkimi Orli in utrdili medsebojne vezi. Tudi v tem letu je orlovstvo napredovalo. Z. O. je štela 168 odsekov, 5228 članov, 2696 telovadcev, 2500 krojev, 337 trobentačev, 1303 »Mladosti«, 525 izletov, 1103 predavanj. V decembru se je vršil 4 dneven telovadni tečaj v Ljubljani. Primerjalna statistična tabela izkazuje, da je imel Sokol le še 1611 članov in 56 krojev več, a 845 telovadcev in 1032 predavanj manj kakor Orel.

L. 1913. je bilo leto marljive priprave za nastop na slov. hrv. katoliškem shodu v Ljubljani, kjer se je imela vršiti tudi javna telovadba in tekma. 24. avgusta popoldne je pred 30.000 gledalci nastopilo na dvorišču domobranske vojašnice 800 Orlov k prostim vajam. Nastopilo je tudi 100 čeških Orlov, 60 vadiateljev, 13 čeških in 32 slovenskih Orlic. Pri tekmi za prvenstvo v Z. O. je zmagal mladi dijak Maks Peterlin. »Skupen nastop je bil zadovoljiv«, piše o tej prireditvi kritik Koblar v »Mladosti«. Spoznalo se je pa, da je v tehničnem oziru še na nizki stopinji Z. O. in bo treba še dosti naporov do izpopolnitve. Vadiateljski zbor, zlasti mladih sil kipeči Peterlin, se je tudi takoj lotil z vso vnemo po načrtu tega dela, kar je bilo olajšano tudi po izpremehbi v uredništvu

»Mladosti«, ki jo je v letu 1913. urejeval načelnik Z. O. V. Jeločnik, v l. 1914. pa Turšič L. Kakor je l. 1911. in 1912. Z. O. vneto vršila izpopolnitev orlovstva v organizatoričnem oziru, tako je vršila v letih 1913.—14. svojo nalogo v tehničnem oziru. V sedmih letih je orlovsko gibanje izvršilo veliko kulturno delo: organiziralo je prej samim sebi in kvarnim navadam prepuščene fante delavnih podeželnih stanov na podlagi katoliškega svetovnega naziranja in jih uspešno vzgajalo fizično in moralno, v verskem, narodnem in demokracičnem duhu. Dočim Sokol ni mogel razširiti svojega dela na deželo v 50 letih, je Slovencem neprimerno priležnejši Orel v 7 letih prekrasil malodane fante vseh slovenskih pokrajin.

Prišla je vojska in nenadoma prekini-la, da skoro uničila tako lep razvoj Orloa. Od l. 1914. do 1918 je bilo orlovsko gibanje omejeno izključno le na »Mladost«, ki je tvorila duševno vez med Orli, raztepenimi po vseh frontah. Spretno, časovnim razmeram primerno jo je vsa vojna leta urejeval A. Komlanec, ki je stal z orlovskimi voditelji v pisemskih stikih. Posebno veren ji je ostal Podlesnik, čigar pisma so na gosto posejana v vojnih letnikih. Večini najboljših Orlov pa je vojska vzela življenje; »Mladost« govori največ o svežih grobovih na bojnem polju. Svojo desetletnico je Orel obhajal edino le z načelnimi članki v »Mladosti«, brez statističnih podatkov. Ob ločitvi duhov se je »Mladost« odločno postavila na stran dr. Krekovihi somišljenikov. Za popularizacijo majniške deklaracije ima »Mladost« velike zasluge; za Jugoslavijo je še pred razpadom Avstrije navduševala svoje bralce doma in v vojni službi. Ob dr. Krekovi smrti je posvetila celo št. 11. in 12. 1917 spominu na delo in nauke očeta Orlov.

Prve mesece po razpadu Avstrije so mnogi Orli šli na delo in v boj za Jugoslavijo. Zlasti koroški, štajerski in prekmurški Orli so z občudovanja vredno požrtvovalnostjo kot legijonarji nastopali v težkih bojih za svobodo svoje domačije. Še v času kaosa, iz katerega je vstala Jugoslavija, pa je zaklical predsednik Z. O. dr. Pogačnik: Orli, nastop! Ko je 17. nov. 1918 pozvalo predsedstvo Z. O. prijatelje orlovstva na razgovor, je že nekaj odsekov začelo delovati. Vsestransko živahno delo pa je otvoril občni zbor 8. dec. 1918, ki je izvolil za predsednika Z. O. zaslužnega Podlesnika. Ta in pa I. podpredsednik Jo-

že Pirc, kakor tudi mnogi drugi člani predsedstva, ki si je razdelilo delo po odsekih, so z vzgledno žilavostjo začeli na novo dvigati Orlo k vzletu in poletu. Pobratimstvo s Sokolom, ki se je začelo v dobi narodne sloge, je Orlu v mnogočem škodilo. S Sokolom, ki je izkušal monopolizirati telovadbo, se je začela težka borba za naraščaj. Številni javni nastopi Orlov in Orlic ljubljanskega okrožja, predavanja odposlancev prenovljene Orlovske Zveze in smotreno delo predsedstva in vaditeljskega zbora O. Z. pod večim vodstvom novega predsednika Jožeta Pirca, je dalo v kratki dobi enega leta orlovskemu gibanju novo moč. »Mladost« (urednika Bevk in J. Stabej) ima dober delež na napredku, hitro ustanavljanje in naraščanje krožkov Orlic in vrst naraščaja pa je najlepši dokaz notranje moči Orloa. V juliju 1909 je 8 Orlov na čehoslovaškem orlovskem zletu na Velehradu poživilo zvezo s severom; tabori na Šmarni gori (4. maja), v Celju (27. julija), v št. Vidu na Dol. 24. avgusta), v Trbovljah, Dobrli vesi, Ločah, Selcih, št. Vidu nad Ljubljano itd. so iznova udomačili Orlo med narodom. Nepozabnega prvega predsednika O. Z. dr. L. Pogačnika je spremila impozantna četa Orlov iz cele Slovenije na zadnji poti. Zvezni učitelj telovadbe Ivo Kermavner in revizorji so marljivo pomagali utrjevati in širiti orlovstvo. V l. 1919. si je Orel ustvaril dijaško okrožje, ki je izmed vseh okrožij najmočnejše, odseka bogoslovcev in akademikov, prekmursko okrožje in večje število odsekov na Koroškem; celo Slovenijo pa je posejal z krožki Orlic in organiziral tisoče naraščaja. Tudi v ozemlju, ki so ga krivično zasedli Italijani, Orli delujejo navzlic vsem zaprekam. L. 1920. je priča najintenzivnejšega orlovskega dela v pisarni, pri predsedstvenih in vaditeljskih sejah, pripravah za nastope, revizijah. Vrše se obširne priprave za mariborski tabor v dveh pisarnah in v vseh odsekih. Dovršen je Vadnik in Poslovnik za Orle, izšlo je več orlovskih tiskovin (okrožnic, not, pesmarica). »Mladost« prinaša članke naših odličnih voditeljev.

Orel je postal činitelj v slovenski javnosti, ki ga mora upoštevati prijatelj in neprijatelj. Mariborski tabor mu bo mejnik, s katerim se začne smotreno organizirano, zanosno delo za vsestranski napredek do popolne izgraditve orlovstva. Bog z nami! pri delu in v boju za pravi napredek, slavo in čast naroda in države.

Orel v poletu.

Leo Turšič.

Otovo je, da je bilo in je še vedno orlovstvo zunanji izraz in bliščeč odsvit našega izobraževalnega gibanja, našega krščansko-kulturnega preporoda. Zato povsod lahko opazujemo dejstvo, da Orel prospeva, se dviga in oddaja svoj blažilni vpliv zlasti tam, kjer je ljudstvo dovzetno, umsko razvito in hrepeni po napredku; Orel se razvija posebno po krajih, kjer je doma že od prej društveno življenje. Ljudstvo ume orlovska stremjenja, gre za njimi, jih podpira, je ponosno na svoje Orle, spremlja z radostnimi očmi vsak njihov nastop in napredek. V takih krajih — blagor jim! — se Orel izpopolnjuje in napreduje, ima veselje do svojega dela, ker ima zaslonbo in pobudo v ljudstvu samem. Nasprotno pa opazamo, da tam, kjer je ljudstvo zaspano in kulturno zaostalo, kjer se še ni dvignilo iz svojega mrtvila, tudi Orlove peruti posebno dandanes kmalu omahnejo.

Fantje otrok svojega kraja, razmer, v katerih je doslej živel; okolica, ki mu je mati in vzgojiteljica, ga hoče imeti takega, kakoršen je.

Žalosten sem, da je zdaj moj dom in moje torišče v dolenskem Podgorju, v solnčni pokrajini pod temnimi Gorjanci. Nisem žalosten te vesele pokrajine, ampak ljudstva, ki tod živi. Prav tako je kulturno zaspano, kakor je lena Krka, ki se vije okorno in počasno med holmovitimi polji brez življenja in poguma. Oj, to Podgorje! Nezavedno, umsko nerazvito in nerazsodno, nezvesto in verolomno, zaverovano v starokopitnost, marsikod še prazno, udano vražam in praznim marnjam, do resničnega napredka pa sila nezaupno. Dobro je poznal Podgorce Janez Trdina, ki je med njimi živel in jih opazoval dober kos življenja; zato jih je nedosegljivo karakteriziral v svojih zabavno-poučnih »Bajkah in povestih o Gorjancih.« Kdor bere te »Bajke«, bo skoro dvomil, jeli bilo ljudstvo res tako, kakor ga slika pisatelj; kdor se pa naseli v Podgorju in ima s Podgorci kaj časa opravka, bo uvidel, da se od Trdinovih časov še niso mnogo dvignili. Pa ni čuda! De-

lajo res kakor črna živina, a kulturnega, duševnega oddiha si ne dajo nobenega. Berejo bore malo; Mohorjeva družba je primeroma malo razširjena, društev do najnovejšega časa ni bilo nobenih, za časopisje in knjige se jim zdi škoda denarja, kakor za nobeno stvar ne; kvečjemu si drže kak list — naj bo Domoljub ali Kmetijski list — da se prilično »kaj vanj zavije«. Če pripomnim še, da Podgorci nad vse ljubi svojo zidanico in ima svoj kisli cvček in sladko besedičenje ob njem za vzor vseh vzorov, za višek dobrine in zadovoljnosti, napredka in kulture, sem povedal najbrž preveč.

Zakaj pripovedujem vse to? Kaj imata Podgorci in Podgorje z orlovskim polem in razvojem opraviti? Podgorcem si se po pravici zameril! — Nič ne de! Resnica je pa le!

Povedal sem za vzgled in moji očitki ne zadenejo samo Dolenske in Podgorja, ampak vse tiste naše pokrajine, koder vlada in hoče še nadalje vladati zaspanost, duševna nerazvitost in nezaupnost do resničnega napredka. Ko bi bili naši ljudski odgojitelji tod popreje začeli prizigati luči krščanske prosvete, bi se bilo marsikod kaj presukalo; zdaj v povojnem času so pa ravno v takih krajih zelo trda tla, ko imajo še v kulturnorazvitih krajih ljudje tako trdno zavezane oči za resnico in pravico, za poštenost in plemenitost.

Občudovanja je vreden junak, ki gre v goščo predsodkov in pomislekov, omalovaževanja in zabavljanja že med lastnimi ljudmi, kadar seka na desno in levo in si pod težkimi udarci pripravlja ugodnih tal za setev. Kolikrat je delal zastoj, ker predsodki so plevel, ki takoj preraste komaj osejano zrnje. Trebi, okopavaj v drugo, vtretje! Ko bi bilo junakov več, da bi si delo razdelili, drug drugemu pomagali, dajali poguma, užigali iskre... A en sam, kvečjemu dva za vso prostrano okolico?

In ko bi vsaj mladina brž brž zagrabila, se dala užgati in bi sama potem netila sveti ogenj v svoji bližini... Kaj, ko je fant otrok okolice, ki ga vzgaja po svojih vzorih in pravilih in ga ne pusti od sebe; pa če ga pridobiš za nekaj dni, tednov, ti ga okolica kmalu iztrga; vzori okolice so močnejši, vplivnejši nego tvoji; tem vzorom ni kultura predpogoj.

V tem času je težava, segajoča v oblake, za ljudskega odgojitelja in delo se ne

opravi čez noč. Pred vojno so bili časi v vsakem oziru ugodnejši; vendar pa ne obupavati, če orlovski odseki nimajo povsod enakega poleta, če jim ponekod krila rastejo le polagoma in se le polagoma in s težavo spuščajo za drugimi. Pomnimo dobro: ljudstvo ponekod potrebuje predvsem še gotove kulturne podlage, šele potem bo umevalo orlovska stremjenja, upoštevalo naše delo v blagor in čast domovine.

Hej, bratje, kajne, kako je bilo včasih med nami! Življenje v nas, življenje okrog nas; življenje, ki je budilo in užigalo, rušilo in izžigalo; življenje, ki je oživljalo in nosilo smrt. Cvetoča polja okrog nas, nad nami jasno nebo in solnce, ki so v njem žarele naše škrlataste srajce; iz naših grl se je dvigala pesem poguma in moči; rog je odmeval ob pestrobojnih holmih ter označeval mlačnežem naš zmagoslavni pohod. In naši nastopi, v njih krepka odločnost in samozavest! Ali so bile to jeklene postave naših na videz okornih kmečkih sinov, naših upreženih delavcev-trpinov? Gibi, kakor da jih je izklesal umetnik, prožni in elegantni, da so se nam smehljale oči od zadovoljnosti, pohvale in notranje radosti. Ljudstvo je strme in s ponosom gledalo vas, predstavitelje, vzornike naše mladine z gorečo željo, naj bi bila taka vsa mladina; ljudstvo vas je umevalo, podpiralo, zagovarjalo in branilo pred mlačneži svojih vrst in izzivajočo zbadljivostjo nasprotnikov.

Kdo bi takrat ne bil vesel vašega dela v društvih in telovadnicah, ter šolah vzajemnosti, prijateljstva, plemenitosti, značajnosti? Kdo bi ne bil vesel vaših fantovskih večerov, ko je bilo radovedno uho in srce tako žejno vsega lepega in koristnega? Kdo bi se ne bil radoval vašega vzornega

vedenja v cerkvi pred Kraljem vaših src, ko ste mu dajali, kar je njegovega? — Da, bratje, to je bilo življenje notranje in zunanje, ki je moralo dvigati in užigati, ki se je zanj moralo ogreti srce in oko vsakega pošteno mislečega opazovalca.

Kako se je razmahnilo to življenje, ko so od tedna do tedna kakor iz tal rastli novi orlovski odseki širom domovine, ko so se od dne do dne množile naše vrste, ko so orlovska okrožja postala nujna potreba! Kolikor Orlov, toliko prijateljev, toliko junakov, pripravljenih na boj za sveto stvar ne s pestjo, ampak z uma svetlim mečem pod vihrajočim praporom krščanske prosvete. Kako mahoma je ponehaval po posameznih občinah tisto primojduševsko »aufbiks« — razpoloženje, ki ga hočejo ponekod zdaj v povojnem času pod pritiskom vsesplošne posurovelosti zopet priklicati v življenje fantje, ki ljubijo temo in beže pred lučjo. Koliko plemenite tekme je bilo med posameznimi člani, odseki, okrožji, tekme, ki je užigala pogum in samozavest v naših vrstah, ki je izpopolnjevala in dajala rast.

Bilo je ... Ali ni več?

Vojska je udarila vmes z vso svojo kruto silo in skoro zatrla to veselo in prekipevajoče življenje po orlovskih odsekih, uničila premnogo mlado moč in po letih razdiranja pustila razvaline. S solznimi očmi so zrl vanje junaki, ki so preostali in se vrnili. Vse je razdrlo vojska, na razvalinah je pustila le vzore, ki oživljajo in delajo čudeže. S temi vzori so šli junaki na delo, gradit v novi domovini nov, krasnejši dom ...

Mariborski tabor! Vate zaupamo. Šibke postajajo naše delavne roke, ulij nam novih moči!

Prvenci orlovskega gibanja.

Jernej Hafner.

Iz malega raste veliko.
Kamen do kamna: palača.
Nar. pregovor.

z hodišče in počelo našega gibanja je prosvetna organizacija »Slovenska krščansko-socialna zveza« (S. K. S. Z.) s svojim programom in delom. Njen razvoj

je ob svojem času vrgel na površje novo zahtevo: k prosvetnemu delu naj se prične tudi telovadba, ki bo mladino z novimi vezmi privezala na program S. K. S. Z. in pritegnila širše kroge slovenske verne mladine k prosvetnemu delu.

Prvi glas, ki je padel med zborovalce S. K. S. Z. na letnem zborovanju 3. in 4. sept. 1905 v Mariboru, je kakor svetopisemsko gorčično zrno padel na rodovitna tla. Urednik dr. Anton Korosec (pokrovitelj mariborskega slovenskega orlovskega tabora) je v poročilu o društvenih zabavah (4. sept.) omenil poleg gle-

daliških predstav, petja, godbe, tamburaja, izletov in veselja tudi telovadbo. »Ena vrsta zabav pa se še v naši organizaciji ni gojila doslej, kolikor je meni znano, to je telovadba... S. K. S. Z. je načeloma prijateljica telovadbe, priznava njen velik vzgojevalen pomen ter priporoča svojim društvom, da ustanavljajo njeni somišljeniki telovadna društva, kjerkoli bi se izrekla želja po njih ali se celo pokazala potreba. Z že obstoječimi telovadnimi društvi bodo naša društva živela vedno v prijateljskih odnosih, če v njih ne vlada našim načelom sovražni duh. Saj je tudi naš namen, da se ohrani naše ljudstvo npravno in telesno krepko ter da nastopa povsod srčno in pogumno.« — Pri debati, ki se je razvila ob predavanju visokošolca Mastnaka »o higieni« (ob isti priliki), je nastopil knjigovodja Podlesnik Ivan. »Govorilo se je že o telovadnem društvu, ki naj se ustanovi, govorilo se je o telovadnih krožkih, ki naj se priklapijo našim društvom. Predno pa nastopimo s temi krožki, potrebujemo enotnega sestava, po katerem se bodo mogli ravnati voditelji krožkov in telovadci... Zato naj se naroči S. K. S. Z., da preskrbi, da se napiše in izda enoten telovadbeni sestav in navodilo, primerno našim društvom. Ko bomo imeli tak sestav, potem bodo nastopili naši krožki, ne kot čuki, kakor se je pisalo, temveč vzdignili bodo svoje peroti kot ponosni orli...« (Gromovito odobravanje.) — V resoluciji ob koncu debate se je sklenilo: Za gojitev telovadbe naj se ustanove pri društvih posebni telovadni krožki. — Seja S. K. S. Z. 12. nov. 1906 je izvolila v odsek, ki naj prouči in stori vse, da se osnuje močna naša telovadna organizacija, Podlesnika, Smolnikarja (stolnega vikarja) in Štefeta (časnikarja). — Pri »zapisnikarjem poročilu« je na občnem zboru S. K. S. Z. za 1. 1906, dne 8. aprila izjavil zapisnikar Moškerc: »Le nekaj tednov še in tudi naša ljubljanska, zlasti delavska mladina, dobi svojo prepotrebno telovadno organizacijo. Naši ljubitelji telovadbe ne bodo več prisiljeni, delati iz ljubezni do telovadbe štafazo ljudem, ki so nam tuji po duhu in mišljenju, in ki so nam po telovadbi odtujili že nebroj nekdanj z dušo in telesom naših mladeničev.« Za njim je poročal Podlesnik: »Potreba po telovadnih organizacijah je našla odmev v merodajnih krogih, ki so poskrbeli, da dobimo lastno telovadnico.« — Dr. Krek pa je povodom predavanja v Slovenski krščansko socialni zvezi dne 9. oktobra leta 1906 sledeče izjavil: »Nanovo pričnemo s telovadbo, ka-

kor hitro dobimo telovadno orodje, ki je že naročeno.«

Prvi telovadni odsek S. K. S. Z. se je sestavil 18. nov. 1906 v Ljubljani. Snovati pa je začel, a ne prej osnoval, prvi odsek kaplan K. Čuk na Jesenicah. 45 telovadcev si je izvolilo ta-le odbor: Ivan Podlesnik (preds.), Ivan Jeločnik (tajnik), Albert Jeločnik (blag.), Fran Perdan (načelnik), odborniki: Sartory, Komar, Puc in šest vaditeljev. Izdelali so si svoj poslovnik in tel. načrt, določili telovadne ure (12 na teden) za: člane, starejše gospode, ženske, naraščaj in vaditelje. Seje: tedensko enkrat.

Prva telovadna ura je bila v torek po 18. nov. 1906 ob 8. uri zvečer. Ženska telovadba naj bi se pričela 12. dec.

Prvo telovadnico v Unionu je slovesno izročil odseku preds. S. K. S. Z. dr. Krek z devizo: »Panoga telovadbe mora postati last celega naroda.« Prepričan sem, da bo vaše delo postalo last celega naroda. Iz visokih umskih in etičnih načel, ki jih zastopa naša organizacija, smo prišli do prepričanja, da je treba prikloniti naši organizaciji tudi telesno izobrazbo in prepričan sem, da bo tudi ta panoga našega dela prospevala.« Preroke besede! — Preds. tel. odseka Podlesnik je v govoru priporočal treznost in vztrajnost, pogum in odločnost. »Ljubezen do domovine, ljubezen do naroda, in poleg ljubezni tudi resno, možato in premišljeno delo za oboje, to je zvezda vodnica celotni naši organizaciji.« Telovadnica je imela: drog, bradljo, konja, kozo, skok, ročke, palice in kije.

Prvo poročilo: »Iz telovadnice« (v »Slovencu« 6. dec. 1906). To je življenje mladine! Vesela zdrava mladina, ki se vzgaja do telesnih moči in elegancije, nastopa ter obenem plemenito zabava in razvedruje duha. To je mladost, da in poleg biti vesel vsakdo. Pridite in pogledajte si telovadce ob telovadnih urah! Razdeljeni so v pet vrst. Vsem vrstam načeluje izvežban telovadec, posamezne vrste pa vadijo pod nadzorstvom predtelovadcev. Telovadi se sistematično in reči moramo, da kažejo telovadci že sedaj v kratkem času lepe uspehe, zlasti pri prostih vajah, na katere že sam pogled vzradosti človeka... Člani odsekovi telovadijo redno v torkih in četrkih od 8. do 10. ure in v nedeljah popoldne od 4. do 6. ure. — Ženska telovadba se prične v sredo 12. t. m.

Prvo poročilo o ustanovitvi odsekov zunaj Ljubljane. (»Slovenec« 11. dec. 1906.) »Prihodnjo ne-

deljo in torek odpade telovadba vsled božičnih praznikov. Telovadni odsek Blaž Potočnikove čitalnice v št. Vidu prične s telovadbo prihodnjo soboto. Oglašanih je lepo število telovadcev (36). Odsek je bil ustanovljen 9. dec. 1906 v dvorani »Pri Cebavu«. Tudi na Jesenicah se pripravljajo, da ustanove telovadni odsek, ker imajo lepe prostore in so orodje že naročili. V D. M. v Polju se tudi že nekaj pripravlja. — Ženska telovadba se prične prvo sredo po Novem letu.

Prvo poročilo o telovadbi na občnem zboru S. K. S. Z., dne 2. febr. za l. 1907. — Zapisnikar Moškerc: »Uresničilo se je končno v preteklem letu tudi, da se je uvedla telovadba, za kar gre zasluga liki čebelica pridnemu odborniku S. K. S. Z. Podlesniku. — O telovadbi poroča odbornik S. K. S. Z. in preds. ljublj. telov. odseka, Podlesnik: »Cel. telov. odsek funkcionira z vzorno natančnostjo. Priklonil se je še posebni ženski odsek. Ustanovil se je odsek v št. Vidu... Hočemo razširiti smisel za telovadbo po celi naši domovini, med člani najoddalnejšega našega društva. Treba pa je požrtvovalnega dela od strani našega vaditeljskega zbora, kateri dozdej kaže najboljšo voljo.«

Prvi nastop telovadcev S. K. S. Z. (v Unionu 26. maja 1907). Preteklo nedeljo je obhajala najmlajša naša organizacija svoj prvi nastop. Dopoldne je zboroval ljubljanski odsek pod predsedstvom dr. Kreka in sklenil: 1. moramo dobiti telovadcev, ki bodo organizirali nove odseke; 2. ustanovi naj se središče vseh telovadnih odsekov; 3. treba nam je centralne šole, ozir. poučnih tečajev; 4. svoj krog si nabavimo. Poročilo tel. odseka omenja: 18 sej, 76 članov (50 telovadcev), 16 telovadk; zanimanje za telovadbo se širi v Ljubljani in po deželi. Za odsek v št. Vidu je poročal štefan Erman. Učit sta hodila tja Perdan in B. Jeločnik; predavanj 16, sej 15, izlet 1, prometa 1294 K 87 vin; fantje imajo »Čebelico« in tamburaški klub. Telovadcev 42, naraščaja 15, članarina mesečno 20 vin. Duša odseka je kaplan Val. Zabret. — Ob 5. uri se prične v okrašenih dvorani Uniona telovadba: rajalni pohod, proste vaje, orodne vaje štirih ljubljanskih in treh št. vidskih vrst na drogu, bradlji, kozji, konju, s palicami in ročkami; nastopil je tudi vaditeljski zbor na drogu in bradlji. Alegorična skupina je dovršila nastop. Po lepem uspehu navdušeni telovadci so v garderobi dvignili svojega načelnika Perdana na rame. — Drugi telovadni nastop je bil v št. Vidu, tretji ob

10 letnici katol. del. društva na Jesenicah (25. avg. 1907), kjer je nastopilo 70 telovadcev in 14 dečkov. Gledalci iz vseh slovenskih dežel so se vneli za telovadno organizacijo.

Deseti odsek je bil ustanovljen 29. sept. 1907 v D. M. v Polju.

Zvezo telovadnih odsekov (Z. T. O.) so ustanovili 10. nov. 1907 v telovadnici v Unionu odseki: Ljubljana, št. Vid, Škofja Loka, Tržič, Jesenice, Trbovlje, Kamnik, D. M. v Polju, Horjul, Idrija, Metlika, zastopani po 140 članih. Podlesnik je oznanil: »Čas ločitve duhov je; zbiramo počteno, resno, delavno mladino.« Poslanec Povše je poudaril zvestobo do verskih načel. Konstatiralo se je, da obsega Z. T. O. okoli 400 članov v 12 odsekih, da nas grdi napadi v liberalnem časopisu ne bodo oplašili in da zgledi (Jesenice, Tržič, Škofja Loka, Ljubljana) kažejo, kako je sokolstvo udinjano politični stranki, ki ljudstvo sovraži. O d b o r Z. T. O.: Preds. dr. L. Pogačnik, tajnik Fr. Puc, blag. V. Zabret, načelnik V. Jeločnik.

Prvo glasilo telovadnih odsekov je bil »Domoljub«. Časnikarske bilješke v telovadnem gibanju je prinašal že od 22. nov. 1906 dalje. V 36. številu 1907 pa je dobila Z. T. O. svoj kot, ki ga je polnil Podlesnik s »Pismi mladini« (v l. 1907. je izšlo IX. pisem). V 1. številu 1908 se je kot razširil in premaknil na lepše mesto v sredi »Domoljuba«. Nosil je naslov: Mladeniška organizacija. Pisala sta Podlesnik (pisma, poročila odsekov) in B. Jeločnik (V telovadnici, redovne vaje). V št. 13 z dne 26. marca 1908 pa je napovedal »Domoljub«, da izide nov list »Mladost«, glasilo Z. T. O., ki bo izhajal vsako 1. in 3. soboto v mesecu, bo stal 2 K na leto in bo urejevan v slov. krščanskem duhu, prinašal apologetične, socialne in tehnične članke, pisma mladini, podlistek in dopise odsekov. Urednik mu bo Fr. Terseglav, upravitelj pa J. Podlesnik. »Po naši organizaciji naj odpadejo meje, ki dele Slovenstvo, naj se uresniči ideal zedinjene, trdne, nepremagljive Slovenije, ki naj bo ponosna hči v ponosni hiši slovanstva. Z delom krščanske demokracije naprej!« — 4. aprila 1908 je izšla prva številka »Mladosti« v Ljubljani (Katol. tiskarna).

Prvi notranji tel. nastop Z. T. O., dne 3. maja 1908 v Unionu, je navdušal javnost za telovadbo. Opoldne je bila sv. maša pri frančiškanih, popoldne telovadba, zvečer komerz v Unionu. Z. T. O. so pomnožili že odseki Celje, št. Rupert, Cerkno, Radovljica. Po uspešnem

nastopu je izročil Podlesnik načelniku Jeločniku srebrn venec v imenu Z. T. O. Telovadecem S. K. S. Z. sta došla dva brzojava: od knezoškofa dr. Jegliča in pa od dr. Kreka in dr. Korošca z Dunaja (Mlaj, kakor ga še ni postavila čvrsta slovenska roka, — cvet, kakor ga še ni rodila nobena pomlad na slovenskih tleh. — Zdravil!)

Prvi orlovski krog se je videl v marcu 1908 v št. Vidu. Prvič je javnost videla Orle v kroju (12) 25. marca v Trziču. 3. maja pa je že 81 krojev dičilo nastop Z. T. O. v Ljubljani in v Škofji Loki (26. julija 1908) je štela Z. T. O. že 171 krojev.

Prva trobentača Orla sta nastopila v Trziču isti dan ob priliki 3. seje Z. T. O. i. s. Pavel Kržan in Leopold Pavlin, vaditelja Z. T. O.

Prvi zunanji nastop telovadcev Z. T. O. v Škofji Loki dne 26. julija 1908, pred očmi 5000 gledalcev, je bil pomenljiv za razvoj naše zveze. 24 odsekov je poslalo 300 telovadcev, ki so širili s posrečenim nastopom željo po telovadbi med zastopniki iz cele Slovenije in dali telovadcem novega navdušenja in poguma.

Prvi mladeniški tečaj se je vršil 27. julija 1908 v Škofji Loki. Nad 200 fantov je poslušalo dr. Kreka, Terseglava, Podlesnika, Jeločnika in visokošolca Dolenca. Dr. Krek je končal svoje predavanje z besedami: »Delajte, kakor so začeli naši kaplani!«

Prvi kaplani, ki so širili telovadno gibanje Val. Zabret, kaplan v št. Vidu Luka Smolnikar, stolni vikar; Leopold Turšič, kaplan v Logatcu; Karl Čuk, kaplan na Jesenicah, † Mrak v Idriji; P. Stanek Dostal v Metliki; † Rihard Smolej v Komendi.

Prva številka »Mladosti« je izšla 4. aprila 1908 na 8 straneh in je prinesla članke: Mladost, Svobodna misel, Vzgoja značajev v telovadnici. Izobraženci med ljudstvom, Proste vaje za l. 1908, Seja Z. T. O. v Trziču, Dopisi odsekov (št. Rupert, Cerkno, Celje, Metlika, D. M. v Polju, Škofja Loka). Dijaško stanovanjsko vprašanje, Proti zapeljivcem, Več izobrazbe manj alkohola! Boj alkoholu!

Naziv Orel se je sprejel pri seji odbora Z. T. O. v Boh. Bistrici 19. marca 1909. Zveza se nazivlje Zveza Orlov (Z. O.). Ta dan se je govorilo tudi o fantovskih večerih in vpeljava orlovskih okrožij.

Besedo »orel« je J. Podlesnik kot primero rabil že l. 1905. v Mariboru in l. 1907. na Jesenicah.

Prvi stiki s češkimi somišljeniki. Št. 12 leto I. »Mladosti« (1908) poroča, da je nastopilo v Budjevicah dne 23. julija 1908 na shodu čeških krščanskih socialcev tudi 45 telovadcev, članov kršč. soc. organizacije. Berejo tudi »Mladost«. — Št. 15 leto I. že poroča, da izhaja kot priloga lista »Hlas Lidu« za mladeniče »Mladež« t. j. »Mladost« in prinaša iz »Mladeži« prestavljen članek »Ustanavljajmo kršč. soc. »Sokola!« — Št. 17. leto IV. (1911) objavlja pismo Franca Jesenovca iz Vrhnike, hospitanta mlekarke šole v Kyselovicah, v katerem opisuje nastop čeških Orlov in pošilja njihov pozdrav. — V št. 22, leto IV. (1911) je poročilo o l. občnem zboru Z. O., na katerem je govoril tudi prevz. knezoškof dr. A. B. Jeglič. Tajnik je poročal tudi o zvezi s Čehi in Hrvati. »Z. O. je sklenila to leto tesne brat-ske stike s češkim Orlom in hrvatsko Zajednico v Dalmaciji. Danes ne govorimo več samo o slovenskem Orlu, danes imamo že Slovanskega Orla. Češka organizacija šteje okrog 8000, hrvatska okrog 300 članov. Čehi imajo svoj lastni list »Orel«, ki se tiska v več tisoč izvodih in Hrvati svoj »Pravi hrvatski Sokol«. Vsi ti listi se z našimi izmenjavajo, naše ideje in naša načela se krepe, naša skupna moč raste. Te tri slovanske, na krščanskem temelju stoječe telovadne organizacije se bodo še tesneje združile v eno samo zvezo. — 6. julija 1908 je pisal dr. Korošec, na-prošen od češkega poslanca Šrameka, Z. O. po pravila in tiskovine naše telovadne organizacije in pa za en orlovski krog. Že prej, 30. aprila 1908 pa je sporočil prošnjo čeških katol. narodnih poslancev za pravila, »ker hočejo tudi oni začeti s tako organizacijo«. Pozneje je po krog brzojavil iz Sarajeva.

Prvi nastop slovanskega Orla je bil 24. avgusta 1913 v Ljubljani, na III. slov. katoliškem shodu. Iz Brna je pripeljal posebni vlak češke Orle in Orlice, iz Dalmacije so prihiteli »Pravi hrvatski Sokoli«. Pri sprevedu je korakalo 1800 slovenskih Orlov v kroju. Takrat se je ustanovila »Zveza slovanskega orlovstva«. Od tega dne je slovenski Orel v tesnem stiku, pismenem in osebnem, s češkim Orlom. Že 7. in 8. sept. 1907 je zastopala precejšnja deputacija Slov. kršč. soc. zvezo na veliki kmetski slavnosti v Velehradu in položila temelj pobratimstvu obojih organizacij. Č. sl. orlovskega zleta na Ve-

lehradu v juliju 1919 se je udeležilo osem slovenskih Orlov.

Prvi predsednik Z. T. O. in Z. O. dr. Lovro Pogačnik, rodom iz Kamne gorice pri Radovljici, je z idealno požrtvovalnostjo in redkim optimizmom vodil Z. O. od početka do 1. 1919, ko je 16. marca bil izvoljen od občnega zbora po vojski nanovo poživljenega orlovskega gibanja za častnega člana predsedstva O. Z. Kot vojaški poverjenik vlade za osvobojeno Slovenijo ni mogel več zmagovati potrebnega dela za poživitev O. Z., ki je v vojski prenehala delovati. Tudi kot politik (od 1. 1914.) ni mogel več stati na čelu Orlovske Zveze, katero je tako dobro vodil pred vojno do moči in zmage, kateri je s svojim srcem pripadal do svoje prezgodnje smrti. »Mladost« št. 10., 11. in 12. 1. 1919. je objavila njegov življenjepis s sliko in njegovo oporoko Orlom: »In Orli moji! Množite se! Poštene fante vse združite na potu vzorov svetih! Iz žrtev Vaših dejanj naj vzklije blagoslov veličja nad domovjem ljubljanim!« Njegov kristalnočisti značaj, njegov idealizem in optimizem ožarja prvo desetletje orlovstva kakor pomladno solnce naše slovenske livade. S svojim zgledom je dr. Pogačnik vzbudil tisoče Orlov k delu za Boga in narod!

Prvi stik s Francozi. Podpredsednik »Zveze telovadnih odsekov na Francoskem (Fédération Gymnastique et Sportive des Zatroneges de France)«, de Lapparent, je pisal 1. maja 1909 prelatu A. Kalanu v Ljubljano: »Brali smo v listu »La Croix« z dne 30. aprila zelo zanimiv članek o kršč. socialnem gibanju med Slovenci, in opazili smo, da so med drugimi organizacijami, ki so se pri vas ustanovile, tudi telovadni odseki. Morda vam je ljubo izvedeti, da tudi na Francoskem nismo zanemarjali telovadne vzgoje pri naši katoliški mladini. Posebej je v tem pogledu omeniti dr. Michau, komander reda s. Silvestra, ki je s tem namenom ustanovil našo zvezo telovadcev; vodil je dvakrat v Rim impozantno število zastopnikov Zveze, ki so bili odlikovani po blagoslovu sv. Očeta. Sedaj šteje ta telovadna zveza 80.000 telovadcev, porazdeljenih v 8 do 600 skupin. Nas bi zelo veselilo, ako bi se mogla napraviti kaka zveza med našimi atleti in med vašimi.« Z. T. O. je odgovorila z navdušenim pritrdilom in odtedaj vedno pazno sledi razvoju francoske bratrske zveze, s katero jo veže katoliško bratstvo.

Prva Orlovska tekma se je vršila v slavnostnih dnevih slov.-hrvat. ka-

toliškega shoda v Ljubljani, 24. avgusta 1913. Tekmovalo je 8 okrožij, oziroma telovadci 12 odsekov, po 6 telovadcev v eni vrsti, skupno 48 telovadcev. Vrste (okrožja) so tekmoval v redovnih in prostih vajah, na bradlji, drogu in v skoku na višino. Tekme posameznikov za prvenstvo Z. O. so se vršile na drogu, bradlji, v skoku čez kozo, skoku na daljavo in višino obenem in teku nad 100 m. Vrste so dosegle sledeče uspehe (od dosegljivih 100 %): Jesenice 80.95 %, št. Peter-Ljubljana 76.96, št. Vid 71.39, Kamnik 70.18, Gorica 68.07, Logatec-Idrija 66.19, Komenda-Batnje selo 60.—, Vič 46.67. Odsek Komenda je sam postavil 9 tekmovalcev, št. Peter, Vič in Gorica po 6. Najboljših šest tekmovalcev (Lekan — št. Peter s 94.23 %, Klinar in Tonejv — Vič z 92.30 %, Peterlin — Komenda z 90.87 %, Kvas — št. Vid z 89.90 %, Bertonec — Jesenice s 86.54 % in Korbar — Komenda s 84.60 %) je tekmovalo potem medseboj za prvenstvo Z. O. v poljubnih vajah i. s. na drogu, bradlji, v vaditeljskih prostih vajah in v teku. Prvenstvo je dosegel Maks Peterlin iz Komende. Drugo in tretje mesto pa Josip Hvale iz Viča ter Janko Klinar iz Javornika. Uspeh tekme je bil zadovoljiv, le število tekmovalcev je bilo z ozirom na celotno število v Ljubljani navzočih Orlov (1800) premajhno. — Ob sklepu vaditeljskega tečaja Z. O. v Ljubljani 31. dec. 1913 so udeleženci tekmovali v prostih članskih in vaditeljskih vajah ter vajah s palicami. Prvačili so: Ivan Kvas (št. Vid), Franc Furlan (Idrija), Franc Jemec (Sv. Helena). Tekmovalo je 74 vaditeljev pod vodstvom Maksa Peterlina, prvega in najbolj delavnega vaditelja Z. O. v letih 1912 in 1913.

Prvo statistično tabelo Z. T. O. je sestavil Ivan Podlesnik, podpredsednik Z. T. O. za št. 17 »Mladost« 1. 1908. Na podlagi vprašalnih pol. z ozirom na stanje odsekov poleti 1908. Odsekov 37 i. s. Gorenjsko 15, Dolenjsko 2, Notranjsko 13, Štajersko 3, Goriško 4. Ustanovljeni so bili: 1. 1906. 2, 1. 1907. 8, 1. 1908. 27. Orlov je 1100, telovadcev 816, podpornikov 269, naraščaja 501. Lastna društvena telovadnica ima 25 odsekov. Orodja vseh tel. odsekov je: drogov 23, bradelj 17, konji 4, koz 5, plezala 4, palice ima 13 odsekov, ročke 11, kije 2, kroge 8, viseče drogeve 3, skok 16. Telovadi se dva- do trikrat na teden. »Mladosti« 569. »Čebelic« 8. Javnih telovadb 15, izletov 90, predavanj 94. Trobentačev 47, krojev 258. 1 odsek (št. Vid) ima svoj tamburaški zbor, 2 odseka gojita

tudi žensko telovadbo (št. Peter-Ljubljana, Miren pri Gorici). Telovadcev ima največ Miren (59), naraščaja št. Peter in Vrhnika (po 40). »Mladosti« pa Miren 56, št. Vid 52, Celje in Tržič po 50. Krojev je največ na Jesenicah (27), v Mirnu (26) in Škofji Loki (21). Prometa je imela Z. T. O. v I. poslovnem letu 1907/08 735 K 57 vin. — Leta 1909. je štela O. Z.: 2690 članov, 1671 telovadcev v 92 odsekih, krojev 767, »Mladosti« 1237, predavanj 259, podpornikov 677. V letu 1910: 3691 članov, 2526 telovadcev, 1887 krojev, 1171 »Mladosti«, 661 predavanj, 1521 podpornikov. Leto zatem (1911): 4025 čl., 2694 tel., 2410 krojev, 1402 Mlad., 982 pred., 1734 podp. v 150 odsekih. Leta 1912: 5228 čl., 2696 tel., 2500 krojev, 1303 Mlad., 1103 pred., 525 izletov v 168 odsekih.

Prvi vaditeljski zbor ljubljanskega odseka in poznejši Z. T. O. so tvorili: Fran Perdan (načelnik), Vojteh Jeločnik (podnačelnik), Teodor Sartory, Ivan Podlesnik, Adolf Dostal, Aleksander Jeločnik in Ivan Ferjan. Določil ga je še pripravljalni odbor. Po ustanovitvi odseka sta vstopila še 17 letna člana Pavle Kržan in Leopold Pavlin, prva trobentača. Pri prvem notranjem nastopu sta nastopila že tudi vaditelja Anton Porenta in Stanko Vrhovec.

Prva vzorna vrsta Z. T. O. Pavel Kržan (načelnik), Maks Žan (prvi podnačelnik Z. T. O.), France in Janez Brtoncelj (Jesenice), Janko Klinar (Koroška Bela), trije bratje Jeršinovci in Matevž Krvina (Vrhnika), Žan Puhar (Kranj), Franc Zavodnik in Aleks. Jeločnik (št. Vid).

Prvi Orel, ki je umrl, je bil član idrijskega odseka. Idealen fant je bil France Svetličič, komaj 19 leten, že izvoljen za odsekovega predsednika. Umrl je 16. jan. 1909. K pogrebu so došli številni Orli iz soseščine in trije od Z. T. O. iz Ljubljane.

Prvo Orlovsko godbo si je izvežbal 10. odsek Z. T. O. v D. M. v Polju pod vodstvom g. Timišelja. Danes ima O. Z. šest godb, ki so preskrbljene s številnimi skladbami za orlovske vaje, prirejene izvečine po naših narodnih pesmih.

Vsak Orel naj se trudi, da bo prvi telovadec, prvi pri vsakem delu v svojem odseku; da bo njegov odsek prvi v okrožju; njegovo okrožje prvo v O. Z. Vsi skupaj pa neumorno delajmo, da bo Orel kot prosvetna, katoliška in narodna organizacija prva izmed vseh po uspešnem delu: Z Bogom za narod!

Orli ob sprejemu regenta Aleksandra v Sloveniji.

Namestnika in sina prvega jugoslovanskega kralja je v dnevih 26. do 28. junija 1920 Slovenija sijajno in pristrčno sprejela in počastila. Tudi naša orlovska organizacija, kot del slovenske katoliške prosvetne zveze (S. K. S. Z.) je s svojimi nastopi pokazala, da spoštuje nositelja postavne oblasti v državi, zvesta zapovedi Cerkve: Kralja častite! Orli smo manifestirali svojo voljo do jugoslovanske države, spoštovanje in ljubezen do predstavitelja narodne svobode in edinstva.

Ob prihodu regentov, v soboto dne 26. junija ob 6. uri popoldne je stalo med tisoči, ki so tvorili špalir, med glavno pošto in gledališčem nad 500 Orlov, Orlic in naraščaja v kroju, z zastavami in godbami (Višnja gora, Jesenice, D. M. v Polju). V sprevedu so defilirali pred regentom mimo deželne palače. Dne 27. junija zvečer se je predstavil regentu v družbi predsednika S. K. S. Z., profesorja I. Mazovca, kot zastopnik O. Z. brat Ludovik Tomažič. Dne 28. junija se je udeležil naš predsednik Jos. Pirc večerje pri prestolo-

nasledniku. Pri tej priliki je regent odlikoval predsednika O. Z. br. Jos. Pirca, z redom Sv. Save IV. razreda; br. Pavleta Kržana, načelnika O. Z. in br. Jos. Hvaleta, člana vaditeljskega zbora O. Z., pa je odlikoval z istim redom V. razreda — v priznanje zaslug, ki jih ima za narod in državo orlovsko organizatorično in tehnično delo.

Med svojim pohodom po Sloveniji je videl regent povsodi med narodom tudi številne orlovske čete, ki jih je ponekod tudi nagovoril. Predsedniku O. Z. je zavrnil, da velja za orlovsko gibanje ista svoboda in državna podpora, kakor za druge telovadne organizacije in je bodo zlasti ob mariborskem taboru vse državne oblasti, zlasti politična, vojaška in železniška, dobrohotno podptrale.

Orli smo ob ti priliki dostojno dokazali svojo zvestobo do države in vladarja in dosegli dragoceno priznanje od nositelja najvišje državne oblasti, kar je do skrajnosti razburilo klevetnike naše časti in dela.

Statistična tabela O. Z.

Okrožje	Odseki	Člani		Naraščaj		Tel. obleke	Kroji	Mladosti	
		telovadci	netelovadci	članski	šolski				
Akademsko	4	93	50	—	—	25	3	13	
Belokranjsko	2	34	17	5	40	7	4	26	
Bogoslovsko	3	72	76	—	—	—	—	47	
Celjsko	12	188	67	3	210	36	34	103	
Dijaško	9	238	83	—	182	10	4	53	
Dobropoljsko	3	46	28	10	20	4	44	20	
Jeseniško	6	111	93	26	185	22	18	61	
Kamniško	9	154	90	48	117	42	83	70	
Kranjsko	2	19	23	—	24	6	8	11	
Ljubljansko	18	361	314	45	433	102	147	294	
Ljutomersko	5	99	55	—	12	7	26	43	
Mariborsko	9	142	114	—	65	14	13	76	17 čepic in srajc
Mežiško	3	44	29	—	—	7	—	40	
Novomeško	4	71	12	20	—	—	3	45	
Obsavsko	6	109	69	6	153	33	43	88	
Pliberško	3	41	60	—	5	—	—	8	23 čepic in srajc
Posavsko	4	42	4	—	39	—	—	11	
Prekmursko	7	93	64	15	105	—	—	14	
Ptujsko	6	103	48	—	48	15	23	42	
Ribniško	2	43	2	15	—	3	26	16	
Rožansko	1	—	—	—	—	—	—	—	
Starotrško	2	19	14	—	—	10	10	10	
Škofjeloško	4	72	27	—	125	39	31	21	
Trebanjsko	7	87	61	76	60	19	62	69	
Tržiško	2	41	36	15	28	16	10	40	
Višnjegorsko	2	23	24	9	2	15	20	10	
Vrhniško	5	78	53	17	52	29	46	36	
Skupaj	140	2423	1530	310	1931	461	658	1267	

Opomba. Vsled zakasnelih in pomanjkljivih prijav je statistika nepopolna. Tudi manjkajo številke iz zasedenega ozemlja. Dejansko so vse številke mnogo višje kakor pa je v rubrikah navedeno.

»Mladost«, orlovsko glasilo, izhaja v začetku vsakega meseca v Ljubljani. — List izdaja konzorcij »Mladosti« v Ljubljani. — Upravništvo je v Ljubljani, Jugoslovanska tiskarna, pritličje. — Naročnina je za člane Orlovske zveze 20 K, za vse druge 25 K na leto. — Posamezna številka velja 3— K. — Odgovorni urednik je Ludovik Tomažič. — Tiska Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani.

Urejuje: **Jernej Hafner**, Ljubljana, župnišče pri Sv. Petru.